

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2024 m. lapkritis

PARENGTA

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos, parengtos informavimo tikslu. Oficialius sprendimų tekstus galite rasti [Teisės akty registre](#) arba [Lietuvos teismų informacinės sistemos \(LITEKO\) viešojo sprendimų paieškoje](#).

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	5
ANK 74 straipsnio taikymas	5
<i>Dėl vaiko globėjo (rūpintojo) pareigų nevykdymo arba vykdymo priešingai vaiko interesams</i> ..	5
ANK 235, 278 straipsnių taikymas	6
<i>Dėl kaltės</i>	6
ANK 349 straipsnio taikymas	7
<i>Dėl administratoriaus pareigos informaciją apie savo veiklą skelbti interneto svetainėje</i>	7
ANK 609, 610 straipsnių taikymas	8
<i>Dėl reikalavimų, keliamų administracinio nurodymo surašymui</i>	8
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	9
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	9
BK 40 straipsnio taikymas	9
<i>Dėl laidavimo</i>	9
BK 198 straipsnio 1 dalies taikymas	10
<i>Dėl atribojimo nuo civilinių teisinių santykių</i>	10
BK 284 straipsnio taikymas	12
<i>Dėl visuomenės rimties ir tvarkos sutrikdymo</i>	12
BK 306² straipsnio taikymas	13
<i>Dėl transporto priemonės ridos suklastojimo</i>	13
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo laikymasis	14
BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkto nuostatų laikymasis	14
<i>Dėl non bis in idem principo taikymo atnaujinus nutrauktą ikiteisminį tyrimą</i>	14
BPK 20 straipsnio 4 dalies, Kriminalinės žvalgybos įstatymo 10, 11 straipsnių nuostatų laikymasis	17
<i>Dėl duomenų, gautų kriminalinės žvalgybos metu, panaudojimo</i>	17
BPK 55 straipsnio 3 dalies, 111 straipsnio nuostatų laikymasis	19
<i>Dėl tinkamo civilinio atsakovo interesų atstovavimo baudžiamajame procese</i>	19
BPK 103 straipsnio 2 punkto, 109 straipsnio, 115 straipsnio nuostatų laikymasis	21
<i>Dėl turinės žalos ir proceso išlaidų</i>	21
BPK 106 straipsnio 3 dalies nuostatų laikymasis	22

<i>Dėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo, kai už jas buvo sumokėta iš trečiųjų asmenų lėšų</i>	22
BPK 109 straipsnio, 115 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis	24
<i>Dėl neturtinės žalos atlyginimo asmenims, tiesiogiai nenukentėjusiems nuo nusikalstamos veikos</i>	24
BPK 259 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis	25
<i>Dėl kaltinamojo pašalinimo iš teismo posėdžių salės</i>	25
III. CIVILINĖS BYLOS	27
Daiktinė teisė	27
<i>Dėl negatorinio ieškinio tenkinimo sąlygų</i>	27
<i>Dėl gyvenamojo namo rekonstravimo išlaidų atlyginimo</i>	28
Paveldėjimo teisė	29
<i>Dėl notaro atsisakymo atlikti notarinį veiksma pagrįstumo vertinimo</i>	29
Sutarčių teisė	31
<i>Dėl banko sąskaitos sutarties nutraukimo</i>	31
<i>Dėl pinigų perdavimo fakto įrodinėjimo, išdavus vekselį</i>	32
Civilinė atsakomybė	33
<i>Dėl įrodinėjimo taisyklių taikymo, sprendžiant vadovo civilinės atsakomybės už priimtus verslo sprendimus klausimą</i>	33
<i>Dėl žalos padarymo vietos</i>	34
Civilinio proceso teisė	35
<i>Dėl trečiųjų asmenų teisės į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą</i>	35
<i>Dėl civilinės bylos sustabdymo, kai susijusi byla nagrinėjama investiciniame arbitraže</i>	36
Fizinių asmenų bankrotas	37
<i>Dėl Valstybinės mokesčių inspekcijos finansinio reikalavimo (ne)nurašymo baigus fizinio asmens bankroto procesą</i>	37

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 74 straipsnio taikymas

Dėl vaiko globėjo (rūpintojo) pareigų nevykdymo arba vykdymo priešingai vaiko interesams

Apžvelgiamoje atnaujintoje administracinio nusižengimo byloje institucijos atstovė nesutiko su apygardos teismo sprendimu panaikinti institucijos nutarimą ir apylinkės teismo nutartį ir nutraukti nuolatinei globėjai (rūpintojai) administracinio nusižengimo teiseną pagal ANK 74 straipsnio 1 dalį. Institucijos atstovės nuomone, nuolatinė globėja (rūpintoja) institucijos nutarimu buvo pagrįstai patraukta administracinė atsakomybė, nes atvykusi į instituciją ji neprašė pagalbos, o pranešė, kad nebepretenduoja būti mažamečių vaikų nuolatine globėja (rūpintoja) nedelsiant ir nelaukiant, kol bus surasti kiti globėjai; dėl kylančio realaus ir tiesioginio pavojaus vaiko fiziniams ar psichiniams saugumui, kai vaikas negali būti perduotas jo atstovams pagal įstatymą, nes nuolatinė globėja (rūpintoja) kategoriškai atsisakė toliau globoti vaikus, vaikai laikino apgyvendinimo aktais tą pačią dieną buvo paimti iš šeimos ir apgyvendinti pas kitą asmenį.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sutiko su apygardos teismo argumentu, kad apylinkės teismas, palikdamas galioti institucijos nutarimą, pažeidė įrodymų vertinimo taisyklės, nepagrįstai prioritetinę reikšmę suteikė nuolatinės globėjos (rūpintojos) rašytiniam prisipažinimui padarius administracinį nusižengimą, nepašalino byloje esančių prieštaravimų ir akivaizdžių abejonių dėl šio asmens tyčios ir, jais remdamasis, pažeidė *in dubio pro reo* (visos abejonės aiškinamos kaltinamojo naudai) principo reikalavimus. Apygardos teismas pagrįstai nurodė, kad nors nuolatinė globėja (rūpintoja) ir nesilaikė CK 3.246 straipsnyje nustatytos tvarkos, pagal kurią nuolatiniai globėjai (rūpintojai) gali būti atleidžiami ar nušalinami nuo pareigų tik teismo nutartimi, tačiau ji su prašymu kreipėsi į instituciją, joje parašė paaiškinimą apie susiklosčiusias aplinkybes, taigi, iš esmės bendradarbiavo su institucija ir tyčios veikti prieš vaikų interesus neturėjo. Nuolatinė globėja (rūpintoja) į instituciją vyko patarimo, paramos, pagalbos dėl su vaikų globa iškilusių problemų sprendimų, tačiau institucija jokių pagalbos priemonių nesvarstė, kadangi globa tęsėsi mažiau nei pusę metų ir dėl to jokios lengvatos šeimai nepriklauso, todėl priėmė skubotą sprendimą nedelsdama paimti vaikus iš nuolatinių globėjų šeimos ir pradėjo administracinio nusižengimo teiseną. Įrodymų, neginčijamai patvirtinančių, jog vaikai nedelsiant, t. y. tą pačią dieną, buvo paimti iš nuolatinių globėjų ir perduoti laikiniejiems globėjams esant nuolatinės globėjos (rūpintojos) tyčiai, taip pažeidžiant jų fizinį ir psichinį saugumą, byloje nėra, dėl to teisėjų kolegija konstatavo, kad šio

asmens veiksmai negalėjo būti vertinami kaip vaiko globėjo (rūpintojo) pareigų nevykdymas arba vykdymas priešingai vaiko interesams ANK 74 straipsnio prasme.

Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas apygardos teismo nutarimą paliko nepakeistą, o institucijos atstovės prašymą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 18 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-48-697/2024

ANK 235, 278 straipsnių taikymas

Dėl kaltės

Šioje atnaujintoje administracinio nusižengimo byloje administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo ir jo atstovė teigė, kad apygardos teismas netinkamai taikė materialiosios teisės normas, nes administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo neturėjo ir negalėjo numatyti, jog, organizuodamas tvenkinių kasimą nusipirktime žemės sklype, jis pažeis miškų apsaugai taikomus teisės aktų reikalavimus (neteisėtai sunaikins miško paklotę), t. y. jis veikė be kaltės. Pareiškėjai nurodė, kad duomenys į žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutartį buvo įtraukti automatiškai remiantis patikslintais Nekilnojamojo turto registro duomenimis, o šie duomenys atitiko sklypo planą ir matomą vaizdą sklype (matomas dirvonas, o ne miškas), dėl to administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo nei pagal bylos aplinkybes, nei pagal asmenines savybes nenumatė ir negalėjo numatyti, kad dėl jo veikos kils kokių nors neigiamų padarinių.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad, pagal galiojantį teisinį reguliavimą, išsamūs duomenys apie žemės sklypų naudojimo sąlygas yra saugomi Nekilnojamojo turto kadastre ir tol, kol šie duomenys nėra nugincyti, jie turi didesnę teisinę galią nei kituose šaltiniuose esantys duomenys, tarp jų ir duomenys, esantys žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutartyse. Byloje nėra duomenų, kad Nekilnojamojo turto kadastro įrašai apie miško paskirties žemę administracinė atsakomybėn patrauktam asmeniui nuosavybės teise priklausančiame ir administracinių nusižengimų padarymo vieta esančiame sklype būtų nugincyti. Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas padarė išvadą, kad administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo, būdamas žemės sklypo savininkas, neabejotinai turėjo teisinę pareigą laikytis Nekilnojamojo turto kadastre užfiksuotų įsigyto žemės sklypo naudojimo sąlygų ir apribojimų. Vien tai, kad žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutartis įvirtino netikslus duomenis apie žemės sklypą, šios administracinė atsakomybėn patraukto asmens teisinės pareigos nepaneigia. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo pagal bylos aplinkybes ir asmenines savybes galėjo išsiaiškinti savo įsigyto žemės

sklypo naudojimo sąlygas bei apribojimus ir jų laikytis, taigi turėjo galimybę pasirinkti teisėtą elgesio variantą, bet to nepadarė.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas apygardos teismo nutartį paliko nepakeistą, o pareiškėjų prašymą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 5 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-42-387/2024

ANK 349 straipsnio taikymas

Dėl administratoriaus pareigos informaciją apie savo veiklą skelbti interneto svetainėje

Apžvelgiamoje atnaujintoje administracinio nusižengimo byloje administracinėn atsakomybėn patraukto asmens atstovas nesutiko su savo atstovaujamosios nubaudimu pagal ANK 349 straipsnio 2 dalį. Pareiškėjas teigė, kad jo atstovaujamoji tinkamai taikė Daugiabučio namo bendrojo naudojimo objektų administravimo nuostatus (toliau – Nuostatai) ir, užuot skelbusi informaciją apie namo remonto darbus interneto svetainėje, kur nėra nė vieno registruoto lankytojo iš šio namo ir toks informacijos skelbimas neturi prasmės, atitinkamą informaciją paskelbė įmesdama pranešimus namo gyventojams į pašto dėžutes.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad daugiabučio namo administratoriaus atstovė (bendrovės direktorė) buvo patraukta administracinėn atsakomybėn pagal ANK 349 straipsnio 2 dalį dėl to, kad neįvykdė būsto administratoriaus pareigos tinkamais būdais paskelbti informaciją apie remonto darbų pirkimus ir jų rezultatus, remonto darbų atlikimą ir jų finansavimą, t. y. nepaskelbė informacijos, nurodytos Nuostatų 14.1.4.4–14.1.4.5 papunkčiuose, tinkamu būdu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad Nuostatų analizė leidžia teigti, jog šiuose papunkčiuose nurodyta informacija turi būti paskelbta interneto svetainėje ir namo skelbimų lentose, įrengtose bendrojo naudojimo patalpose ar kitose gerai prieinamose vietose, t. y. Nuostatų 14.1 ir 14.2 papunkčiuose nustatytais būdais. Šie du būdai nustatyti tam, kad aktuali informacija pasiektų tuos, kam ji skirta, – administruojamo namo gyventojus. Teisėjų kolegija pripažino nepagrįstais pareiškėjo argumentus, kad Nuostatai neįpareigojo būsto administratoriaus turėti interneto svetainę, kurioje būtų galima skelbti Nuostatų 14.1.4.4 ir 14.1.4.5 papunkčiuose nurodytą informaciją registruotiems vartotojams, nes Nuostatų 14.1, 14.1.4 papunkčiuose tiesiogiai, nenurodant kokių nors papildomų sąlygų ar išlygų, nurodoma, koku būdu informacija turi būti skelbiama.

Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas institucijos nutarimą, apylinkės ir apygardos teismų nutartis paliko nepakeistus, o pareiškėjo prašymą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 29 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-45-1073/2024

ANK 609, 610 straipsnių taikymas

Dėl reikalavimų, keliamų administracinio nurodymo surašymui

Šioje atnaujintoje administracinio nusižengimo byloje administracinė atsakomybėn patraukto asmens atstovė nurodė, kad byloje, be kita ko, buvo pažeistos nuostatos, reglamentuojančios administracinio nurodymo surašymą, nes 2023 m. vasario 21 d. naujai surašytame protokole, pagal kurį jos atstovaujamajai taikyta administracinė atsakomybė, nebuvo įrašytas administracinis nurodymas, nors egzistavo privalomi ANK 609 straipsnio 2 dalyje nustatyti pagrindai.

Byloje nustatyta, kad 2022 m. gruodžio 20 d. pareiškėjos atstovaujamajai buvo surašytas administracinio nusižengimo protokolas su administraciniu nurodymu, pasiūlant iki 2023 m. sausio 20 d. sumokėti nustatyto dydžio baudą. Kadangi pažeidėja per nustatytą terminą baudos nesumokėjo, ji pakartotinai buvo kviečiama, kad būtų surašytas administracinio nusižengimo protokolas, o jai neatvykus, 2023 m. vasario 21 d. surašytas naujas administracinio nusižengimo protokolas, tačiau be administracinio nurodymo, taip pat pranešta apie administracinio nusižengimo bylos nagrinėjimą 2023 m. kovo 1 d. Teisėjų kolegija nurodė, kad pažeidėja per nustatytą terminą neįvykdė administracinio nurodymo, dėl to šis nurodymas, vadovaujantis ANK 613 straipsnio 1 dalimi, turėjo būti laikomas negaliojančiu ir ne anksčiau kaip po penkių, bet ne vėliau kaip po dešimt darbo dienų nuo ANK 610 straipsnio 1 dalyje nustatytų terminų pabaigos administracinio nusižengimo protokolas turėjo būti pateikiamas institucijai, kurios pareigūnas įgaliotas nagrinėti administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka. Nors byla neįvykdžius administracinio nurodymo nebuvo iškart perduota institucijai nagrinėti, o dar pakartotinai surašytas 2023 m. vasario 21 d. administracinio nusižengimo protokolas be administracinio nurodymo, pagal kurį buvo priimtas skundžiamas institucijos 2023 m. kovo 1 d. nutarimas, toks pareigūnų atliktas perteklinis veiksmas, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuomone, nelaikytinas esminiu proceso pažeidimu. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad, prieš surašant pirmąjį 2022 m. gruodžio 20 d. administracinio nusižengimo protokolą su administraciniu nurodymu, pažeidėja buvo kviečiama atvykti į instituciją, kad būtų surašytas šis protokolas, tačiau ji neatvyko; gavusi protokolą su

administraciniu nurodymu iki atitinkamo termino sumokėti baudą, jos nesumokėjo. Pažeidėja, kuri taip pat nuo administracinio nusižengimo užfiksavimo pradžios turėjo atstovę, žinojo ir suprato, kad jai buvo surašytas administracinio nusižengimo protokolas su administraciniu nurodymu sumokėti baudą, bet jos nesumokėjo, taigi suvokė galinčius kilti teisinius padarinius.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas apygardos teismo nutartį paliko nepakeistą, o pareiškėjos prašymą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 15 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-47-1073/2024

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 40 straipsnio taikymas

Dėl laidavimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje prokuroras kasaciniame skunde nurodė, kad, atleisdami asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą dėl BK 226 straipsnio 2 dalyje nurodyto nusikaltimo padarymo, teismai netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą ir padarė esminių BPK nuostatų pažeidimų – neįvertino visų šiam sprendimui priimti reikšmingų aplinkybių, laidavimą taikė nesant tam visų įstatyme nurodytų sąlygų.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad, pagal kasacinio teismo praktiką dėl BK 40 straipsnio nuostatų taikymo, be kita ko, ir nusikaltimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams bylose, teismai, taikydami BK 40 straipsnio nuostatas, privalo apsvarstyti, ar išties kaltininkas yra tokia nesavarankiška, nebrandi asmenybė, kurios gyvenimiškų vertybių sistema, sugebėjimas kontroliuoti savo veiksmus, susilaikyti nuo nusikalstamų veikų darymo dar nesusiformavę. Būtent tokiam nusikalstamą veiką padariusiam ir aktyviai atgailaujančiam asmeniui BK 40 straipsnio nuostatos įtvirtina papildomai reikalingą jo tolesnio elgesio korekciją, autoritetą turinčio asmens (teismo pasitikėjimo verto asmens, artimo giminaičio, tėvų) priežiūrą, teigiamos įtakos darymą, kad nusikaltęs asmuo laikytųsi įstatymų, nedarytų naujų nusikalstamų veikų. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad nusikaltimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams bylose, sprendžiant klausimą dėl BK 40 straipsnio taikymo ir vertinant kaltininko asmenybės savarankiškumą, brandą, gyvenimiškas vertybes, atsižvelgiant į einamas pareigas, padarytų nusikalstamų veikų pobūdį, jų santykį, yra keliami aukštesni reikalavimai. Tokiose bylose taip pat yra įvertinama ir institucijos,

kurioje asmuo ėjo pareigas, reputacijai ir autoritetui padaryta žala. Taigi, nepažeidžiant asmenų lygybės prieš įstatymą principo, t. y. nesudarant dirbtinių kliūčių taikyti atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą (pvz., asmenims, einantiems tam tikras pareigas, turintiems tam tikrą išsilavinimą ir pan.), kartu šiomis teismų praktikoje formuojamomis nuostatomis siekiama užtikrinti, kad BK 40 straipsnio nuostatos būtų taikomos tikslingai, neiškreipiant šio instituto paskirties.

Aptariamam atveju asmuo buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą už tai, kad padarė korupcinio pobūdžio nusikaltimą – pareikalavo, susitarė ir priėmė kyšį, pažadėdamas pasinaudoti savo pažintimis ar kita tikėtina įtaka Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos (toliau – FNTT) pareigūnams ir juos paveikti, kad šie neteisėtai veiktų vykdydami įgaliojimus. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad nusikalstamumo prevencija, užkardymas ir nusikaltimų tyrimas yra tiesioginis FNTT, kuriai kaltininkas vadovavo, tikslas. Įstatymai FNTT pareigūnams kelia aukštus kvalifikacijos reikalavimus ir nustato tarnybinės etikos principus (nepriekaištingos reputacijos, atsakomybės, nepiktnaudžiavimo įgaliojimais ir kt.).

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas konstatavo, kad žemesnės instancijos teismai, sprenddami BK 40 straipsnio taikymo klausimą, neskyrė reikiamo dėmesio pirmiau nurodytų aplinkybių vertinimui ir jų įtakai laidavimo taikymo tikslingumui – taigi, BK 40 straipsnio nuostatas taikė iš dalies formaliai.

Nustačiusi netinkamą baudžiamojo įstatymo (BK 40 straipsnio) pritaikymą ir padarytą esminį BPK 320 straipsnio 3 dalies pažeidimą, teisėjų kolegija apygardos teismo nutartį panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252-628/2024

BK 198 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl atribojimo nuo civilinių teisinių santykių

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje asmuo buvo nuteistas pagal BK 198 straipsnio („Neteisėtas elektroninių duomenų perėmimas ir panaudojimas“) 1 dalį už tai, kad jis kiek daugiau nei parą veikė nusikalstamai, nes, būdamas bendrovės (civilinės ieškovės) darbuotojas ir turėdamas teisėtą prieigą prie neviešų elektroninių duomenų, sudarančių komercinę paslaptį, nesilaikydamas konfidencialumo įsipareigojimo 3.2.3 papunkčio, tyčia nusikopijavo ir įrašė į išorinę laikmeną, t. y. įgijo, neviešus elektroninius duomenis, sudarančius bendrovės komercinę paslaptį. Nuteistojo

gynėjas kasaciniame skunde teigė, kad teismai neteislingai nustatė šio nusikaltimo sudėtį ir nepagrįstai nuteistajam taikė baudžiamąją atsakomybę.

Kasacinis teismas konstatavo, kad šioje byloje nuo pat ikiteisminio tyrimo pradėjimo momento buvo būtina nustatyti teisinio santykio, iš kurio kilo ginčas tarp bendrovės ir buvusio darbuotojo, prigimtį ir pobūdį, įvertinti, kokiomis teisės normomis vadovaujantis sprendžiamas iš bendrovės susitarimo su darbuotoju pažeidimo kilęs ginčas, kokiems teisės saugomiems objektams dėl darbuotojo veiksmų kilo pavojus. Byloje nustatyta, kad toks pavojus ir galimai padaryta žala kilo ne dėl duomenų kopijavimo ir įrašymo į išorinę laikmeną (įgijimo), o dėl sutarties (konfidencialumo įsipareigojimo) galimo nesilaikymo, pareigos saugoti komercinę paslaptį nevykdymo. Abiejų instancijų teismai nevertino, kaip šalys susitarė dėl darbuotojo atsakomybės už konfidencialumo įsipareigojimo pažeidimą. Tokia atsakomybė buvo įtvirtinta konfidencialumo įsipareigojimo 4.3 papunktyje, pagal kurį darbuotojas, neįvykdęs šiame susitarime nurodytų įsipareigojimų ar juos įvykdęs netinkamai, privalo sumokėti bendrovei baudą.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad šioje byloje, taikant asmeniui baudžiamąją atsakomybę, nesivadovauta kasacinės instancijos teismo išaiškinimais, jog, sudarant sutartis dėl materialinių vertybių, tarp asmenų paprastai atsiranda civiliniai teisiniai santykiai, kurie gali peraugti į baudžiamuosius teisinius santykius tik esant tam tikroms papildomoms sąlygoms, kurios pasireiškia civilinių sutarčių vykdymo objektyviu apsunkinimu. Byloje nenustatyta, kad bendrovės (civilinės ieškovės) teisėtų interesų, kilusių iš konfidencialumo įsipareigojimo, gynimas civilinio proceso tvarka būtų apsunkintas. Bendrovė, pradėjusi su buvusiu darbuotoju kilusį ginčą spręsti civilinėmis teisinėmis priemonėmis, jo nebetęsė. Kartu kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad bendrovės atstovai, prašę prokuroro inicijuoti buvusiam darbuotojui baudžiamąjį persekiojimą, nuosekliai akcentavo ne tai, kad šis asmuo neteisėtai įgijo komercinę paslaptį, bet tai, kad dėl padaryto konfidencialumo įsipareigojimo pažeidimo bendrovė prarado klientą. Taigi teisėjų kolegija nusprendė, kad bendrovė buvusio darbuotojo veiksmų neteisėtumą ir pavojingumą siejo su iš konfidencialumo įsipareigojimo kylančių susitarimų, apimančių komercinės paslaptis, galimu nesilaikymu. Kasacinis teismas nurodė, kad tarp konfidencialumo įsipareigojimą pasirašiusių šalių kilę ginčai ir galimi konfidencialumo įsipareigojimo pažeidimai turi būti sprendžiami ta tvarka, dėl kurios yra susitarta, nesant pagrindo taikyti griežčiausią teisinės atsakomybės rūšį – baudžiamąją atsakomybę, nes susiklostęs byloje teisinis ginčas turi būti sprendžiamas pirmiausia civilinės teisės gynimo priemonėmis. Vien tai, kad nuteistasis, turėdamas teisėtą prieigą prie informacijos, sudarančios komercinę paslaptį, kuri įtvirtinta elektroninių duomenų forma, šią informaciją kopijavo

ir įrašė į išorinę laikmeną, nepagrindžia jo informacijos įgijimo veiksmy pavojingumo ir poreikio taikyti BK 198 straipsnį.

Taigi teisėjų kolegija nustatė, kad nuteistojo veika neatitinka BK 198 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto nusikaltimo neteisėtumo ir pavojingumo požymių, dėl to žemesnės instancijos teismų sprendimus panaikino ir baudžiamąją bylą asmeniui nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-214-489/2024

BK 284 straipsnio taikymas

Dėl visuomenės rimties ir tvarkos sutrikdymo

Šioje baudžiamojoje byloje prokuroras kasaciniu skundu nesutiko su apeliacinės instancijos teismo sprendimu pakeisti pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir nuteistojo padarytą nusikalstamą veiką perkvalifikuoti iš BK 284 straipsnio į BK 187 straipsnio 3 dalį.

Kasacinis teismas nurodė, kad byloje nustatyti nuteistojo veiksmai – viešoje vietoje (pačiame miesto centre – Gedimino prospekto važiuojamojoje dalyje, priešais viešbučio pastatą, darbo dienos anksty rytą, netoliese esant kitiems asmenims) šūviai iš automobilio į viešbučio įėjimo duris, kaip atsakas į tai, kad viešbučio administracijos sprendimu jis nebuvo naktį įleistas į viešbutį, – neabejotinai vertintini kaip įžūlūs bei vandališki. Tokie veiksmai akivaizdžiai neatitinka visuomenėje priimtų bendro elgesio normų, nepriimtini ir moralės požiūriu, neadekvatūs bei šokiruojantys aplinkinius, kartu jie demonstruoja nepagarbą ne tik viešbučio darbuotojams ir lankytojams, bet ir aplinkiniams asmenims. Dėl to teisėjų kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad dėl tokių įžūlių ir vandališkų nuteistojo veiksmy realiai buvo sutrikdyta visuomenės rimtis ir tvarka, t. y. kilo BK 284 straipsnyje nurodyti padariniai. Priešingai nei konstatavo apeliacinės instancijos teismas, byloje ištirti įrodymai dėl kilusių veikos padarinių buvo teisingai įvertinti pirmosios instancijos teismo nuosprendyje. Būtent tuo metu, kai nuteistasis šaudė iš automobilio į viešbučio įėjimo stiklines duris, kitoje gatvės pusėje stovėjo kitas automobilis su avarinėmis šviesomis, netoliese asmuo tvarkė šiukšliadėžę, priešais viešbutį kitoje gatvės pusėje ėjo moteris. Be kita ko, nustatyta ir tai, kad viešbučio darbuotojų įprastas darbas buvo sutrikdytas, į įvykio vietą dėl sugadinto turto buvo kviečiami policijos pareigūnai, peržiūrimi viešbučio apsaugos kamerų įrašai, taip sukeltas nesaugumo jausmas tiek patiems viešbučio darbuotojams, tiek ir jo lankytojams. Taigi, pagal byloje nustatytas aplinkybes akivaizdu, kad tokiais įžūliais veiksmais, demonstruodamas nepagarbą aplinkiniams ir aplinkai, nuteistasis pažeidė visuomenėje nustatytas elgesio normas, sutrikdė viešąją

tvarką ir rimtį, sudarydamas aplinkiniams nesaugios aplinkos įspūdį. Kartu kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad nors apeliacinės instancijos teismas skundžiamame nuosprendyje pažymėjo, jog nuteistojo neteisėti veiksmai truko neilgai, tačiau tai nepaneigia byloje nustatyto viešosios tvarkos sutrikdymo fakto, nes viešosios tvarkos sutrikdymui konstatuoti nėra būtina, kad veiksmai trukytų ilgą laiką. Kiekvienu atveju turi būti nustatytos konkrečios faktinės aplinkybės, kartu vertinant ir nusikalstamos veikos motyvus (šiuo atveju – pyktį, kerštą), aplinkinių reakciją ir kitas svarbias aplinkybes.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija apeliacinės instancijos teismo nuosprendį panaikino ir pirmosios instancijos teismo nuosprendį paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-232-495/2024

BK 306² straipsnio taikymas

Dėl transporto priemonės ridos suklastojimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje nuteistojo gynėjas kasaciniu skundu, be kita ko, nesutiko su ginamojo nuteisimu pagal BK 306² straipsnio 1 dalį argumentuodamas tuo, kad jo veiksmuose nenustatyta šios nusikalstamos veikos sudėties požymių. Šiuo atveju ginčas byloje kilo būtent dėl to, ar automobilio rida buvo tyčia nuteistojo suklastota sumažinant, ar automobilio odometro rodmenys pasikeitė dėl objektyvių priežasčių, t. y. dėl automobilio prietaisų skydelio remonto.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad automobilio odometro keitimas dėl gedimo, nesant tyčios suklastoti automobilio ridą, baudžiamosios atsakomybės pagal BK 306² straipsnį paprastai neužtraukia, dėl to asmens kaltės turinys turi esminę reikšmę pripažįstant jo veiksmus nusikalstamais šio straipsnio prasme. Aptariamam atveju, pagal nuteistojo gynybos versiją, jis neturėjo tyčios suklastoti transporto priemonės ridą, tik atliko automobilio remontą – keitė sugedusį prietaisų skydelį (odometrą), o pardavimo skelbime ir pirkimo–pardavimo sutartyje nurodė tą ridą, kurią rodė odometras po jo keitimo, nežinojo, kad pakeitus odometrą pasikeičia automobilio rida. Tačiau apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad nuteistojo parodymai apie tai, jog jam įsigyjant automobilį šio prietaisų skydelis jau buvo sugedęs, neveikiantis, todėl jį keitė, yra nenuoseklūs ir prieštaringi, juos paneigia kiti byloje esantys įrodymai. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad, pagal liudytojų parodymus, tiek parduodant automobilį nuteistajam, tiek šiam pirmą kartą įdėjus skelbimą automobilio prietaisų skydelis nebuvo sugedęs; nuteistasis tą pačią dieną, kai įsigijo

automobilį, bandė jį parduoti brangiau, negu nusipirko, be to, pats nuteistasis nurodė, kad užsiima automobilių perpardavimu. Todėl nuteistojo versija, kad pirkdamas automobilį iš liudytojo jis automobilio rida nesidomėjo, o parduodamas automobilį nukentėjusiajam nežinojo, kad automobilio rida yra suklastota, buvo pagrįstai atmesta kaip pateikta siekiant išvengti baudžiamosios atsakomybės. Įvertinęs nustatytas aplinkybes ir tai, kad nuteistasis niekur nedirba, gyvena iš neįgalios motinos pinigų, apeliacinės instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, jog nuteistasis siekė pasipelnyti iš automobilio perpardavimo, todėl tyčia suklastojo automobilio ridos duomenis tam, kad parduotų jį už didesnę kainą, nei buvo automobilio vertė nepakeitus ridos duomenų. Nors byloje liko nenustatyta, koku būdu nuteistasis suklastojo automobilio ridą, t. y. pakeitė atsukdamas odometro rodmenis, pakeisdamas patį odometrą ar kitokiu būdu, tačiau tai, kasacinio teismo vertinimu, nuteistojo veikos kvalifikavimui pagal BK 306² straipsnio 1 dalį reikšmės neturėjo.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismo atlikto įrodymų vertinimo pagrindu nustatytos aplinkybės ir padarytos išvados dėl BK 306² straipsnio 1 dalyje nurodyto nusikaltimo tiek objektyviųjų požymių, tiek ir subjektyviojo požymio – tiesioginės tyčios nuteistojo veiksmuose buvimo – yra motyvuotos ir neprieštaringos.

Taigi kasacinis teismas šią apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-253-1214/2024

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo laikymasis

BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkto nuostatų laikymasis

Dėl non bis in idem principo taikymo atnaujinus nutrauktą ikiteisminį tyrimą

Nuteistojo gynėjas kasaciniame skunde teigė, kad nuteistasis apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu pripažintas kaltu ir nuteistas už tuos pačius veiksmus, dėl kurių jam buvo priimtas ir įsiteisėjęs prokuroro nutarimas nutraukti procesą ikiteisminiame tyrime, todėl apeliacinės instancijos teismas pažeidė draudimo asmenį du kartus bausti už tą pačią veiką principą ir priėmė neteisėtą apkaltinamąjį nuosprendį. Kasatoriaus teigimu, galutinis sprendimas dėl smūgio sudavimo nukentėjusiajam į ranką (dėl šių veiksmų pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal BK 140 straipsnį) buvo priimtas aukštesniajam prokurorui nutarimo aprašomojoje dalyje nurodžius, kad byloje nebuvo

gauta objektyvių ir neginčijamų duomenų, jog nuteistasis mobiliojo ryšio telefonu trenkė nukentėjusiajam į ranką. Taigi, ikiteisminis tyrimas dėl šio smūgio nebegalėjo būti tęsiamas.

Kasacinis teismas nurodė, kad *non bis in idem* principas yra įtvirtintas BK 2 straipsnio 6 dalyje, kurioje nustatyta, jog niekas negali būti baudžiamas už tą pačią nusikalstamą veiką antrą kartą. BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkte nurodyta, kad negalima ne tik bausti už tą pačią nusikalstamą veiką antrą kartą, tačiau baudžiamasis procesas negali būti pradėtas, o pradėtas turi būti nutrauktas asmeniui, kuriam įsiteisėjo teismo nuosprendis dėl to paties kaltinimo arba teismo nutartis ar prokuroro nutarimas nutraukti procesą tuo pačiu pagrindu. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad tiek Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT), tiek Lietuvos Respublikos teismų praktikoje šis principas aiškinamas taip, kad, priėmus galutinį sprendimą byloje (įsiteisėjus teismo nuosprendžiui arba nutarčiai ar prokuroro nutarimui nutraukti procesą), negalima ne tik bausti, bet ir kartoti baudžiamojo proceso dėl identiškų arba iš esmės tų pačių teisiškai reikšmingų faktų, t. y. visumos konkrečių su tuo pačiu kaltinamuoju susijusių ir neatsiejamai tarpusavyje laiko bei erdvės aspektu susijusių faktinių aplinkybių, kurių buvimas turi būti įrodomas, siekiant nuteisti ar pradėti baudžiamąjį persekiojimą.

Apžvelgiamoje byloje buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal BK 140 straipsnio 1 dalį dėl to, kad nuteistasis žodinio konflikto metu telefonu trenkė vieną kartą į kairę ranką nukentėjusiajam. Šis ikiteisminis tyrimas buvo nutrauktas BPK 3 straipsnio 1 dalies 1 punkto pagrindu, konstatavus, kad ikiteisminio tyrimo metu negauta objektyvių duomenų, jog nuteistasis sutrikdė nukentėjusiojo sveikatą. Vėliau aukštesniojo prokuroro nutarimu nutarimas nutraukti ikiteisminį tyrimą panaikintas ir tyrimas byloje atnaujintas. Tęsiant ikiteisminį tyrimą, pradinis veikos kvalifikavimas buvo pakeistas, esminės faktinės aplinkybės dėl nuteistojo smurtinių veiksmų papildytos.

Šiame kontekste kasacinis teismas pirmiausia pažymėjo, kad, vertinant tiek prokuroro nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą, tiek aukštesniojo prokuroro nutarimą naikinti apskųstą nutarimą, pirmenybė turėtų būti teikiama procesinio sprendimo turiniui, atskiras sprendimo dalis vertinant kaip visumą. Be to, prokurorų sprendimai negali būti vertinami atsietai nuo baudžiamosios bylos konteksto ir proceso eigos. Iš bylos medžiagos matyti, kad aukštesnysis prokuroras, susipažinęs su nutraukto ikiteisminio tyrimo medžiaga, nustatė, jog ikiteisminis tyrimas byloje buvo atliktas neišsamiai – nebuvo atlikti visi reikiami ikiteisminio tyrimo veiksmai ir neišnaudotos visos galimybės nustatyti bylai reikšmingas įvykio aplinkybes. Aukštesnysis prokuroras, konstatuodamas, kad nutarimas nutraukti ikiteisminį tyrimą nepagrįstas, savo nutarime taip pat nurodė, kurie ikiteisminio tyrimo veiksmai galėtų būti atlikti, ir konstatavo, kad galutinį procesinį sprendimą galima priimti tik įvertinus surinktų duomenų visumą. Teisėjų kolegijos vertinimu, šiuo atveju svarbu ir tai, kad

ikiteisminis tyrimas buvo atliekamas pagal požymius nusikalstamos veikos, nustatytos BK 140 straipsnio 1 dalyje, dėl nukentėjusiajam sukulto nežymaus sveikatos sutrikdymo, pasireiškiančio poodine kraujosruva kairiame dilbyje, ir tik dėl šios dalies, panaikinus prokuroro nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą, ikiteisminis tyrimas galėjo būti atnaujintas. Tad atskiros prokuroro nutarimo formuluotės dėl smūgio įrodytumo, panaikinant nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą, nors ir gali būti pripažintos nevisiškai teisiškai tiksliais, tačiau šiuo atveju nelaikytinos teisiškai reikšmingomis sprendžiant klausimą dėl atnaujinto ikiteisminio tyrimo ribų. Teisiškai reikšmingas ir visiškai aiškus yra prokuroro priimtas sprendimas panaikinti nepagrįstą sprendimą nutraukti tyrimą.

Antra, kasacinis teismas nurodė, kad aukštesniojo prokuroro veikla ikiteisminio tyrimo metu yra susijusi su prokuroro priimant nutarimus padarytų pažeidimų nustatymu ir pasiūlymais juos pašalinti, tačiau nėra susijusi su faktų nustatymu. Aukštesnysis prokuroras, nustatęs proceso įstatymų pažeidimų, pagal BPK 63–64 straipsnių ir 170 straipsnio 6 dalies nuostatas panaikina neteisėtus ar nepagrįstus prokuroro nutarimus ir duoda prokurorams privalomus nurodymus, išskyrus nurodymą, kokį proceso sprendimą priimti. Aukštesniajam prokurorui panaikinus nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą, būtent ikiteisminį tyrimą organizuojantis ir jam vadovaujantis prokuroras, atsižvelgdamas į nustatytus pažeidimus, priima galutinį sprendimą dėl bylos baigties. Šioje byloje aukštesniajam prokurorui panaikinus prokuroro nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą, joks konkretus BPK normose reglamentuotas prokuroro sprendimas dėl ginčijamos kaltinimo dalies nebuvo priimtas. Priešingai, tęsiant ikiteisminį tyrimą buvo priimtas sprendimas perkvalifikuoti nuteistojo veiką, inkriminuojant kaltinime išdėstytas faktines aplinkybes. Šiame kontekste kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad Rekomendacijų dėl pranešimo apie įtarimą parengimo ir nusikalstamų veikų perkvalifikavimo ikiteisminio tyrimo metu 12 punkte nurodyta, jog esant pagrindui perkvalifikuoti veiką, dėl kurios pradėtas ir atliekamas ikiteisminis tyrimas, prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas, suderinęs su prokuroru, dokumente, kuriuo įformintas sprendimas pradėti ikiteisminį tyrimą, užrašo rezoliuciją tęsti tyrimą dėl kitos veikos, nurodydamas BK specialiosios dalies straipsnį, jo dalį ar punktą. Tokiu atveju nepriimamas nutarimas nutraukti dalį tyrimo dėl veikos, kuri perkvalifikuota pagal kitą BK straipsnį, jo dalį ar punktą. Toks teisinis reguliavimas suteikia aiškumo, kad iš esmės tos pačios veikos teisinio vertinimo (kvalifikacijos) keitimas nereiškia dvigubo baudžiamojo persekiojimo. Teisėjų kolegijos vertinimu, šios aplinkybės taip pat rodo, kad, aukštesniajam prokurorui panaikinus nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą, dėl nuteistojo veikos buvo tęsiamas tas pats procesas.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad, panaikinus nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą ir atnaujinus tyrimą, galutinio kompetentingos institucijos sprendimo, paneigiančio galimybę persekioti asmenį dėl tos pačios veikos, priimta nebuvo, taigi, nėra ir aplinkybių, dėl kurių baudžiamasis procesas negalimas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245-976/2024

BPK 20 straipsnio 4 dalies, Kriminalinės žvalgybos įstatymo 10, 11 straipsnių nuostatų laikymasis

Dėl duomenų, gautų kriminalinės žvalgybos metu, panaudojimo

Kasaciniame skunde vienas iš nuteistųjų kartu su gynėju teigė, kad nors teismo nutartimis buvo sankcionuotas techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka, tačiau konkrečiai nuteistųjų darbo kabinetuose nebuvo leista įrengti ir naudoti vaizdo ir (ar) garso įrašymo technikos, todėl juose užfiksuoti asmenų pokalbiai gauti neteisėtai ir negali būti pripažinti įrodymais byloje, jais negali būti grindžiama nuteistųjų kaltė.

Teisėjų kolegija nurodė, kad leidimas atlikti kriminalinės žvalgybos veiksmus turi būti kiek įmanoma tikslesnis, kad proceso dalyviai ir bylą nagrinėjantys teismai galėtų įvertinti tų veiksmų teisėtumą (teisinį pagrindą) ir pagrįstumą (faktinį pagrindą), būtent kad būtų aišku, kokie veiksmai, kur, prieš kokius asmenis, kiek laiko galėjo būti vykdomi. Toks reikalavimas negali būti suprantamas kaip perteklinių duomenų nurodymas teismo nutartyse. Teismo sprendimuose turi būti nurodyti duomenys, kurie būtini teisiniam ir faktiniam kriminalinės žvalgybos veiksmų ar slaptų tyrimo veiksmų pagrindui įvertinti; taip pat būtini teismo sprendimu leidžiamoms atlikti veiksmų apimtims (riboms) nustatyti, t. y. susiję su slaptai kontroliuojamo susižinojimo objektu (asmeniu, asmenimis), vieta, laiku (terminu) ir būdu (garso, vaizdo, kitokiu kontroliavimu). Nutarties dėl neviešo pobūdžio veiksmų sankcionavimo rezoliucinėje dalyje turi būti tiksliai nurodytas sankcionuojamų veiksmų pavadinimas, turinys, apimtis, laikas ir asmuo ar asmenys, prieš kuriuos leidžiama atlikti kriminalinės žvalgybos veiksmus.

Apžvelgiamoje byloje apygardos teismo nutartimis buvo pratęstas susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slaptos kontrolės, techninių priemonių panaudojimo specialia tvarka, nuteistųjų sekimo, slapto patekimo į ligoninės patalpas ir nuteistųjų darbo kabinetus, leidžiant atlikti jų apžiūrą, paimti daiktus, dokumentus, kitus kriminalinei žvalgybai reikalingus objektus tirti, apžiūrėti ir (ar) juos pažymėti, neskelbiant apie jų paėmimą, taikymas.

Žemesnės instancijos teismai konstatavo, kad minėtų nutarčių pagrindu nuteistųjų darbo kabinetuose vaizdo bei garso įranga užfiksuoti duomenys buvo gauti teisėtai, juos pripažino BPK 20 straipsnio reikalavimus atitinkančiais ir nuteistųjų kaltę patvirtinančiais įrodymais. Pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, kad apygardos teismo nutartimis, nors ir nedetalizuojant, buvo sankcionuotas techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka, o apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad minėtomis nutartimis buvo sankcionuotas patekimas į nuteistųjų darbo kabinetus, leidžiant juose naudoti technines priemones specialia tvarka. Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad apygardos teismo nutarčių rezoliucinių dalių trūkumai, leidžiant kabinetuose naudoti technines priemones specialia tvarka, bet nenumatant teisės kabinetuose įrengti specialią slaptą vaizdą ir garsą fiksuojančią techniką, nelaikytini esminiais.

Teisėjų kolegija su tokiu vertinimu nesutiko ir pažymėjo, kad slapto patekimo į asmens būstą, tarnybinės ir kitas patalpas, uždaras teritorijas, transporto priemones, taip pat jų apžiūros atlikimo, dokumentų, daiktų, medžiagų pavyzdžių, kitų kriminalinei žvalgybai reikalingų objektų paėmimo tirti ir juos apžiūrėti ir (ar) pažymėti, neskelbiant apie jų paėmimą, sankcionavimas nereiškia leidimo asmens būste, tarnybinėse ir kitose patalpose, uždarose teritorijose, transporto priemonėse naudoti technines priemones specialia tvarka.

Kartu kasacinis teismas pažymėjo ir tai, kad, pagal Kriminalinės žvalgybos įstatymo (toliau – KŽĮ) 11 straipsnio 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, slapta patekus į asmens būstą, tarnybinės ir kitas patalpas, uždaras teritorijas, transporto priemones, galima atlikti jų apžiūrą, paimti tirti dokumentus, daiktus, medžiagų pavyzdžius, kitus kriminalinei žvalgybai reikalingus objektus ir juos apžiūrėti ir (ar) pažymėti, neskelbiant apie jų paėmimą. Šio veiksmo sankcionavimas nereiškia leidimo naudoti tame objekte technines priemones specialia tvarka. Pagal KŽĮ nustatytą teisinį reguliavimą, techninių priemonių panaudojimo specialia tvarka sankcionavimas nereiškia leidimo naudoti šias priemones asmens būste, tarnybinėse ir kitose patalpose, uždarose teritorijose, transporto priemonėse. Taigi, tais atvejais, kai būtina kontroliuoti ir fiksuoti asmenų pokalbius, kitokį susižinojimą ar veiksmus asmens būste, tarnybinėse ir kitose patalpose, uždarose teritorijose, transporto priemonėse, kai nė vienam pokalbio, kitokio susižinojimo ar veiksmų dalyviui apie tokią kontrolę nėra žinoma, turi būti sankcionuojamas slaptas patekimas į asmens būstą, tarnybinės ir kitas patalpas, uždaras teritorijas, transporto priemones ir techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka tuose objektuose.

Teisėjų kolegijos vertinimu, priešingai nei konstatavo žemesnės instancijos teismai, pripažinti, kad darbo kabinetuose vaizdo bei garso įrašymo įranga buvo įrengta ir naudojama teisėtai, nėra pagrindo. Iš apygardos teismo nutarčių turinio negalima daryti išvados, kad nuteistųjų

darbo kabinetuose buvo leista naudoti technines priemones specialia tvarka. Kriminalinės žvalgybos veiksmai, kurių taikymas pratęstas, išdėstyti papunkčiui ir pagal tai, kaip jie išdėstyti, galima daryti išvadą, kad, patekus į nuteistųjų darbo kabinetus, buvo leisti tik KŽĮ 11 straipsnio 1 dalyje nustatyti informacijos rinkimo būdai, t. y. buvo leista atlikti kabinetų apžiūrą, juose esančių daiktų, dokumentų, kitų kriminalinei žvalgybai reikalingų objektų paėmimą tirti, apžiūrėti ir juos pažymėti, neskelbiant apie jų paėmimą. Tarnybiniuose kabinetuose rinkti informaciją kitais KŽĮ įtvirtintais informacijos rinkimo būdais, tarp jų ir naudojant technines priemones specialia tvarka (be kita ko, įrengiant ir naudojant vaizdo bei garso įrašymo įrangą), nebuvo leista.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad visi duomenys, surinkti nuteistųjų darbo kabinetuose ligoninėje, panaudojant vaizdo ir garso įrašymo įrangą, negali būti laikomi teisėtu būdu gautais duomenimis ir kartu pripažįstami įrodymais šioje byloje.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233-387/2024

BPK 55 straipsnio 3 dalies, 111 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl tinkamo civilinio atsakovo interesų atstovavimo baudžiamajame procese

Kasaciniame skunde nuteistojo gynėjas, be kita ko, teigė, kad pirmosios instancijos teisme buvo pažeistos civilinės atsakovės – įmonės – teisės, o apeliacinės instancijos teismas, neinformuodamas civilinės atsakovės apie teismo posėdį, taip pat kaip ir pirmosios instancijos teismas, neužtikrino civilinės atsakovės teisių, apribodamas galimybę jai dalyvauti apeliacinės instancijos teismo posėdyje ir pasinaudoti savo procesinėmis teisėmis.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad byloje, kuriose už įtariamojo arba kaltinamojo nusikalstama veika padarytą žalą materialiai atsako kitas fizinis ar juridinis asmuo, būtina nustatyti tinkamą civilinį atsakovą, veikiantį kaip savarankišką baudžiamojo proceso subjektą, turintį suinteresuotumą proceso baigtimi, ir užtikrinti jo dalyvavimą procese ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro nutarimu, teisėjo ar teismo nutartimi. Tokiame nutarime (nutartyje) turi būti aiškiai nurodyta, kokiu pagrindu jis pripažįstamas materialiai atsakingu už nusikalstamą veiką padariusio asmens padarytą žalą. Atitinkamai turi būti išaiškintos teisės ir pareigos civiliniam atsakovui, jei jis yra fizinis asmuo. Jei civilinis atsakovas yra juridinis asmuo, privalu užtikrinti civilinio atsakovo tinkamo atstovo dalyvavimą procese. Tinkamu civilinio atsakovo įgaliojumu atstovu pripažintinas tik toks fizinis asmuo, kuris veikia išimtinai civilinio atsakovo naudai, atstovauja jo teisėms ir teisėtiems interesams.

Apžvelgiamoje byloje nukentėjusysis buvo sužalotas nelaimingo atsitikimo darbe metu, todėl įmonė, kurioje jis dirbo, pagrįstai pripažinta civiline atsakove, tačiau jos teisės, teisėjų kolegijos vertinimu, nebuvo tinkamai užtikrintos. Byloje nustatyta, kad nukentėjusysis civilinį ieškinį pateikė ikiteisminio tyrimo metu ir buvo pripažintas civiliniu ieškovu. Kasacinis teismas nurodė, kad ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu įmonė, kurioje dirbo nukentėjusysis, įtraukta į bylą kaip civilinė atsakovė, tačiau civilinė atsakovė yra juridinis asmuo ir savo teisių, nurodytų BPK 110 straipsnio 2 dalyje (BPK 111 straipsnio 2 dalis), pati įgyvendinti neturėjo galimybių. Civilinei atsakovei, kuri yra juridinis asmuo, galėjo atstovauti tik fizinis asmuo, nurodytas BPK 55 straipsnio 2 dalyje, t. y. juridinio asmens vadovas arba įgaliotas darbuotojas ar advokatas. Apžvelgiamoje byloje nėra tinkamo procesinio dokumento dėl civilinio atsakovo atstovo dalyvavimo procese, todėl ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu įmonei, įtrauktai kaip civilinei atsakovei, nebuvo išaiškintos civilinio atsakovo teisės, kaip tai nustatyta BPK 111 straipsnio 2 dalyje.

Pirmosios instancijos teismas įmonės, įtrauktos kaip civilinės atsakovės, atstovu pripažino šios įmonės vadovą, kuris byloje taip pat buvo kaltinamuoju. Parengiamojoje teismo posėdžio dalyje kaltinamajam buvo išaiškintos jo teisės, nurodytos BPK 22 straipsnio 3 dalyje, tačiau civilinio atsakovo teisės jam kaip įgaliotajam atstovui nebuvo išaiškintos. Taigi pirmosios instancijos teismas parengiamojoje teismo posėdžio dalyje ne tik nenustatė, kad civilinė atsakovė neturi įgaliotojo atstovo, bet ir manydamas, kad kaltinamasis yra tinkamas įgaliotasis atstovas, jam neišaiškino civilinio atsakovo teisių. Tai, teisėjų kolegijos vertinimu, reiškia, kad pirmosios instancijos teisme civilinė atsakovė nebuvo tinkamai atstovaujama. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad byloje nėra duomenų apie tai, kad civilinei atsakovei būtų pranešta apie bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka vietą ir laiką. Juridinio asmens vadovui pranešimas apie teismo posėdį buvo išsiųstas kaip nuteistajam, bet ne kaip civilinės atsakovės atstovui, o apeliacinės instancijos teisme civilinės atsakovės atstovui teisės nebuvo išaiškintos. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, ir apeliacinės instancijos teisme civilinė atsakovė nebuvo atstovaujama.

Kasacinis teismas taip pat nurodė kad byloje nenustatyta ir tai, kad juridinio asmens vadovas (kaltinamasis) realiai būtų atstovavęs civilinės atsakovės teisėms ir teisėtiems interesams, pavyzdžiui, apeliacinės instancijos teisme nurodęs, kad civilinei atsakovei nepateiktas pirmosios instancijos teismo nuosprendis, kad jai neišsiųstas pranešimas apie bylos nagrinėjimą apeliacinės instancijos teisme ir pan. Kartu kasacinis teismas pažymėjo ir tai, kad nuteistasis apeliacinės instancijos teisme nei prašymų teikimo metu, nei baigiamųjų kalbų metu neišsakė jokių pastabų dėl civilinės atsakovės teisių pažeidimo.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, nepaskirdamas įmonės, kuri į bylą įtraukta kaip civilinė atsakovė, įgaliotojo atstovo ir neužtikrindamas tinkamo civilinės atsakovės teisių atstovavimo, padarė esminius BPK 55 straipsnio 3 dalies, 111 straipsnio, 322 straipsnio 2 dalies ir 324 straipsnio 1 dalies pažeidimus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-249-697/2024

BPK 103 straipsnio 2 punkto, 109 straipsnio, 115 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl turtinės žalos ir proceso išlaidų

Kasaciniame skunde nuteistasis teigė, kad žemesnės instancijos teismai nukentėjusiojo turėtas proceso išlaidas nepagrįstai vertino kaip tiesiogiai dėl nusikalstamos veikos patirtą turtinę žalą.

Kasacinis teismas nurodė, kad, pagal BPK normas, sprendimą patenkinti civilinį ieškinį baudžiamojoje byloje teismas priima tuo atveju, kai, remdamasis byloje esančiais įrodymais, nustato, kad ieškinyje yra pagrįstas, t. y. fiziniam ar juridiniam asmeniui padaryta turtinė ar neturtinė žala; kaltinamojo veikoje yra nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių; tarp kaltinamojo veikos ir atsiradusios žalos yra priežastinis ryšys. Taigi, gali būti atlyginama tik ta žala, kuri yra nusikalstamos veikos pasekmė, ir tarp nusikalstamos veikos, kurią padaro kaltu pripažintas asmuo, ir atsiradusios žalos turi būti priežastinis ryšys.

Apžvelgiamoje byloje nukentėjusysis pareiškė 2000 Eur civilinį ieškinį dėl turtinės žalos atlyginimo. Nukentėjusysis nurodė, kad minėto dydžio turtinę žalą sudaro išlaidos dėl vykimo į ikiteisminio tyrimo įstaigas ir negautos pajamos, nes dėl dalyvavimo ikiteisminio tyrimo veiksmuose jis negalėjo atlikti savo tiesioginio darbo ir gauti pajamų. Nukentėjusiajam buvo paaikškinta pareiga pateikti patirtus nuostolius patvirtinančius dokumentus, tačiau jis iki bylos nagrinėjimo pabaigos tokių dokumentų nepateikė. Pirmosios instancijos teismas, vadovaudamasis teisingumo ir protingumo kriterijais, įvertinęs, kad nukentėjusysis ne vieną kartą buvo atvykęs į ikiteisminio tyrimo įstaigą ir teismą, kad už atvykimą į teismą jam buvo atlygintos kelionės išlaidos, padarė išvadą, jog jis patyrė 100 Eur vertės turtinę žalą, todėl civilinį ieškinį tenkino iš dalies. Apeliacinės instancijos teismas, palikdamas galioti tokį pirmosios instancijos teismo sprendimą, pažymėjo, kad atsiradusi turtinė žala yra susijusi ne tik su vykimu į teisėsaugos įstaigas, bet ir su neatvykimu į darbą dėl dalyvavimo apklausose.

Kasacinis teismas nusprendė, kad toks žemesnės instancijos teismų turtinės žalos vertinimas yra prieštaringas ir nelogiškas. Teisėjų kolegijos vertinimu, teismai nukentėjusiojo negautų pajamų kilmę susiejo ne su nuteistųjų padarytu nusikaltimu, o su jo dalyvavimu ikiteisminio tyrimo veiksmuose (apklausoje), taigi atlygintina turtinę žalą sutapatino su proceso išlaidomis. BPK 103 straipsnio 2 punkte nustatyta, kad proceso išlaidas sudaro liudytojams ir nukentėjusiesiems išmokami pinigai, skirti atlyginti už jų atitraukimą nuo įprastinio darbo. Taigi, šiuo atveju 100 Eur suma žemesnės instancijos teismų neteisingai buvo pripažinta dėl nusikalstamos veikos patirta turtine žala, o ne nukentėjusiojo turėtomis proceso išlaidomis. Taip pat neaišku, koku pagrindu buvo nustatytas būtent toks turtinės žalos dydis.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad teismai nepagrįstai turtinę žalą sutapatino su proceso išlaidomis ir civilinio ieškinio klausimą išsprendė iš esmės nesilaikydami BPK nustatytų taisyklių.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-236-788/2024

BPK 106 straipsnio 3 dalies nuostatų laikymasis

Dėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo, kai už jas buvo sumokėta iš trečiųjų asmenų lėšų

Kasaciniame skunde išteisintasis kartu su gynėju teigė, kad apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo klausimą, neteisingai aiškino ir taikė BPK 106 straipsnio 3 dalį, todėl padarė esminį BPK pažeidimą, dėl šio pažeidimo buvo suvaržyta išteisintojo įstatymu garantuojama teisė gauti teisingą patirtų išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimą.

Apžvelgiamoje byloje apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl išteisintajam priteisto išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo. Savo sprendimą apeliacinės instancijos teismas grindė tuo, kad išteisintasis gynybai skirtas lėšas surinko per internetinę lėšų pritraukimo platformą, todėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti jis realiai nepatyrė. Be to, EŽTT sprendimu nuteistojo byloje prieš Lietuvą buvo atsisakyta priteisti išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimą, nes šios išlaidos faktiškai nebuvo patirtos. Apeliacinės instancijos teismas, atsisakydamas priteisti išteisintojo išlaidų, patirtų advokato paslaugoms apeliacinės instancijos teisme apmokėti, atlyginimą, nurodė, kad jis negali nukrypti nuo

EŽTT praktikos, kad toks sprendimas neatitiktų sąžiningumo ir teisingumo principų ir prilygtų nepagrįstam išteisintojo praturtėjimui.

Kasacinis teismas su tokiais apeliacinės instancijos teismo argumentais nesutiko ir nurodė, kad nei įstatymu įtvirtintame reguliavime (BPK 106 straipsnio 3 dalis), nei Konstitucinio Teismo 2021 m. kovo 19 d. nutarime, kurį įgyvendinus buvo priimta BPK 106 straipsnio 3 dalis, nei teismų praktikoje nėra įtvirtinto reikalavimo, taikant BPK 106 straipsnio 3 dalį, nustatyti lėšų kilmės šaltinį. Teisėjų kolegijos vertinimu, kitoks šios normos aiškinimas reikštų nepagrįstą BPK 106 straipsnio 3 dalyje nurodyto reguliavimo išplėtimą, įpareigojantį teismą kiekvienoje byloje, kurioje priimamas išteisinamasis nuosprendis, tikrinti, kas sumokėjo advokatu ir (ar) advokato padėjėjui už teisinę pagalbą ir koks tokių lėšų kilmės šaltinis. Kartu toks aiškinimas būtų nesuderinamas su BPK 50 straipsnio 2 dalimi, kurioje yra nurodyta, kad gynėją gali pakviesti, t. y. su juo sudaryti teisinių paslaugų sutartį dėl atitinkamo asmens gynybos, įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo pavedimu iš esmės bet kuris asmuo, ir su BPK 106 straipsnio 1 dalimi, kurioje nurodyta, kad advokatu arba advokato padėjėjui moka įtariamasis, kaltinamasis ar nuteistasis arba jų pavedimu ar sutikimu – kiti asmenys, nes, pagal BPK 106 straipsnio 3 dalį, patirtų būtinų ir pagrįstų išlaidų už teisinę gynybą atlyginimas priteisiamas tik išteisintam asmeniui. Spręsdami tokį klausimą teismai turi įvertinti tik tai, ar tokios išlaidos buvo būtinos ir pagrįstos, ir laikytis teisės aktų nustatytos atlyginimo iš valstybės lėšų tvarkos.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad bendrosios kompetencijos teismų praktikoje, sprendžiant, ar bylinėjimosi (proceso) išlaidos buvo realiai patirtos, paprastai nesiaiškinama, kas faktiškai apmokėjo atitinkamas išlaidas. Nustačius, kad mokama advokato ar advokato padėjėjo teisinė pagalba byloje dalyvavusiam asmeniui buvo suteikta, sprendžiama, kad yra pagrindas priteisti byloje dalyvaujančiam asmeniui atstovavimo išlaidų atlyginimą, nepaisant to, kad už jam suteiktas teises paslaugas sumokėjo kitas, nors ir byloje nedalyvaujantis, asmuo. Šiuo klausimu pasisakyta tik civilinėse bylose, tačiau, teisėjų kolegijos vertinimu, tiek teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje galiojantis principas „tas, kas veikia per kitą, veikia pats“ taikytinas ir nagrinėjant baudžiamąsias bylas, nes, kaip minėta, pagal BPK 106 straipsnio 1 dalį, advokatu arba advokato padėjėjui moka įtariamasis, kaltinamasis ar nuteistasis arba jų pavedimu ar sutikimu – kiti asmenys.

Kartu nagrinėjamos bylos kontekste kasacinis teismas pažymėjo ir tai, kad išteisintasis, kreipdamasis į EŽTT, nenurodė Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) pažeidimo dėl to, kad nacionaliniai teismai jam nepriteisė išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo. EŽTT atsisakė priteisti prašomų išlaidų, susijusių su peticijos pateikimu ir teisine gynyba, atlyginimą motyvuodamas tuo, kad faktiškai pats išteisintasis išlaidų nepatyrė. Tuo

tarpu nacionalinėje teisėje, taikant BPK 106 straipsnio 3 dalį, tokia sąlyga nėra nustatyta. EŽTT sprendimas nepriteisti išteisintajam jo prašomo išlaidų atlyginimo nėra susijęs su Konvencijos laikymusi nacionalinėje teisėje, todėl jis nacionalinių teismų nesaisto. Valstybėms narėms yra privalomi EŽTT sprendimai, kuriuose konstatuojami Konvencijos pažeidimai, tačiau nacionalinės teisės nesaisto minėto teismo procedūriniai sprendimai, kylantys ne iš Konvencijos nuostatų taikymo.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, panaikindamas pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo ir atsisakydamas priteisti patirtų išlaidų dėl advokato suteiktų paslaugų apeliacinės instancijos teisme atlyginimą iš valstybės lėšų, padarė esminį BPK 106 straipsnio 3 dalies pažeidimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-241-387/2024

BPK 109 straipsnio, 115 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis

Dėl neturtinės žalos atlyginimo asmenims, tiesiogiai nenukentėjusiems nuo nusikalstamos veikos

Nukentėjusieji kasaciniame skunde teigė, kad apeliacinės instancijos teismas, panaikinęs pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria jiems buvo priteistas neturtinės žalos atlyginimas, ir atmetęs jų civilinį ieškinį dėl neturtinės žalos atlyginimo, padarė esminius BPK pažeidimus ir nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pateiktų išaiškinimų, kokiais atvejais sužaloto asmens artimiesiems priteisiamas neturtinės žalos atlyginimas.

Kasacinis teismas nurodė, kad neturtinė žala pagal savo pobūdį yra asmeninė žala, tiesiogiai susijusi su asmeniu, dėl to paprastai civiliniu ieškovu baudžiamojoje byloje gali būti pripažįstamas tik tiesiogiai nuo nusikalstamos veikos padarymo nukentėjęs ir tiesiogiai neturtinę žalą patyręs asmuo. Išimtiniais atvejais, pavyzdžiui, asmens gyvybės atėmimo atveju, nukentėjusiuoju ir civiliniu ieškovu gali būti pripažintas šeimos narys ar artimasis giminaitis, kuris turi teisę reikšti civilinį ieškinį dėl neturtinės žalos atlyginimo. Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad nukentėjusiojo šeimos nariai, giminaičiai, kiti artimi asmenys dėl nusikalstamų veikų, padarytų nukentėjusiajam, dažnai patiria neigiamų emocijų, tačiau vien patirti neigiami emociniai išgyvenimai nesudaro pagrindo atlyginti neturtinę žalą. Tai, ar su tiesiogiai nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiu asmeniu susiję kiti asmenys turi teisę į neturtinės žalos atlyginimą, kiekvienoje byloje sprendžiama

individualiai, atsižvelgiant į konkrečioje byloje nustatytas aplinkybes, įvertinus tiesiogiai nuo nusikalstamos veikos nukentėjusio asmens ir su juo susijusių asmenų tarpusavio ryšius, ar jie yra emociškai artimi, taip pat atsižvelgiant į nusikalstama veika padarytų sužalojimų pobūdį, sveikatos sutrikdymo mastą, liekamuosius reiškinius tiesiogiai nuo nusikalstamos veikos nukentėjusio asmens sveikatai, įvertinus, ar padaryti sužalojimai ir liekamieji reiškiniai sveikatai turėjo įtakos ne tik tiesiogiai nuo nusikalstamos veikos nukentėjusio asmens, bet ir su juo susijusių asmenų gyvenimo kokybei, ar ji suprastėjo ir kaip suprastėjo, taip pat kitas nagrinėjamam klausimui teisingai išspręsti reikšmingas aplinkybes.

Apžvelgiamoje byloje, teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas tiesiogiai nuo nusikalstamos veikos nenukentėjusių asmenų teisę gauti neturtinės žalos atlyginimą nepagrįstai susiejo tik su situacija, kai neturtinė žala atlyginama sužalotų vaikų tėvams, ir savo sprendimą panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl neturtinės žalos atlyginimo priteisimo nukentėjusiesiems grindė abstrakčiais, bendro pobūdžio motyvais, atskirai nevertindamas byloje nustatytų aplinkybių dėl kiekvieno nukentėjusiojo.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas išsamiai neišnagrinėjo visų bylos aplinkybių, susijusių su neturtinės žalos atlyginimu nukentėjusiesiems, taip padarydamas esminius BPK 109 straipsnio, 115 straipsnio 1 dalies reikalavimų pažeidimus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-248-1214/2024

BPK 259 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis

Dėl kaltinamojo pašalinimo iš teismo posėdžių salės

Kasaciniame skunde nuteistasis teigė, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai ir neproporcingai taikė procesines priemones, pašalindamas jį iš teisiamojo posėdžio salės. Dėl to jam buvo atimta galimybė dalyvauti įrodymų tyrime, paaiškinti bylai reikšmingas aplinkybes ir pasinaudoti teise į paskutinį žodį. Tokie veiksmai, pasak nuteistojo, pažeidė jo teisę į gynybą.

Kasacinis teismas nurodė, kad BPK 259 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog kaltinamasis gali būti laikinai ar visam laikui pašalintas iš teisiamojo posėdžio salės už posėdžio tvarkos pažeidimus. BPK nenurodyta, kokiais atvejais toks pašalinimas turėtų būti laikinas, o kokiais – visam laikui, tačiau, teisėjų kolegijos vertinimu, tokios poveikio priemonės griežtumas suponuoja tai, jog pašalinimas visam laikui gali būti taikomas tik tuo atveju, jeigu egzistuoja pagrįstas manymas, kad kaltinamasis

ir toliau elgsis taip, kad bylos nagrinėjimas bus neįmanomas ar iš esmės pasunkintas. Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad šios poveikio priemonės paskirtis yra užtikrinti sklandžią bylos nagrinėjimo teisme eigą, o ne nubausti kaltinamąjį už posėdžio tvarkos pažeidimus ar parodytą nepagarbą teismui. Taikant BPK 259 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą laikiną ar visišką kaltinamojo pašalinimą iš teismo posėdžių salės nagrinėjant jo paties bylą, minėtos kaltinamojo teisės akivaizdžiai suvaržomos. Todėl ši poveikio priemonė turėtų būti motyvuota, proporcinga padarytam pažeidimui ir taikoma išnaudojus galimybes nuraminti pažeidėją, išaiškinus kaltinamajam šios priemonės padarinius. Kartu kasacinis teismas nurodė, kad EŽTT savo praktikoje yra išaiškinęs, kad kaltinamasis, kuris pažeidžia posėdžio tvarką, gali būti pašalintas iš teismo posėdžio salės tik tada, kai galima padaryti neabejotiną išvadą, jog jis sąmoningai atsisako teisės dalyvauti teismui nagrinėjant jo bylą. Šios teisės atsisakymas turi būti lydimas minimalių garantijų, atitinkančių jos svarbą, ir neprieštarauti svarbiam viešajam interesui. Asmuo, pašalintas iš teismo salės, gali būti laikomas neabejotinai atsisakiusiu atitinkamų procesinių teisių tik tuo atveju, kai jis gali pagrįstai numatyti tokius savo netinkamo elgesio procesinius padarinius. Teismas privalo paaiškinti pašalinimo pasekmes, kad kaltinamasis galėtų pasirinkti – laikytis tvarkos ar rizikuoti būti pašalintas.

Apžvelgiamoje byloje pirmosios instancijos teisme teisiųjų posėdžių metu nuteistasis ne kartą buvo įspėtas dėl netinkamo elgesio, kartu jam išaiškinta, kad jis gali būti pašalintas iš posėdžių salės iki nuosprendžio paskelbimo ar trumpesiam laikui, taip pat kad jam gali būti taikomos BPK 163 straipsnyje nustatytos prievartos priemonės. Nepaisydamas šių įspėjimų, nuteistasis toliau pažeidinėjo teismo posėdžio tvarką ir trukdė teismo darbą, todėl buvo pašalintas iš teismo posėdžio salės, iki bus iširti įrodymai ir suteikta teisė jam duoti parodymus. Vėliau nuteistajam buvo leista grįžti į teismo posėdžių salę ir jis supažindintas su procesiniais veiksmais, atliktais teisiųjų posėdžių, kuriuose jam uždrausta dalyvauti, metu, taip pat jam buvo suteikta teisė duoti parodymus. Šiame kontekste kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad teismo bylos nagrinėjimo metu, nuteistajam esant pašalintam iš teismo salės, jo interesams atstovavo gynėjas, šis aktyviai dalyvavo procese, uždavė klausimų liudytojams, taip užtikrindamas nuteistojo teisę į gynybą.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad bylą nagrinėjantis teismas pagrįstai ėmėsi BPK 259 straipsnio 1 dalyje nustatytų kaltinamąjį drausminančių priemonių ir tokių priemonių taikymas apžvelgiamoje byloje negali būti pripažintas kaltinamojo teisių suvaržymu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-244-495/2024

III. CIVILINĖS BYLOS

Daiktinė teisė

Dėl negatorinio ieškinio tenkinimo sąlygų

Ieškovai prašė įpareigoti atsakovę nutraukti iš jos valdomo sklypo nenatūraliai atsirandančių tabako gaminių ir kitų rūkalų dūmų patekimą į jų namą ir sklypą. Ieškovai byloje įrodinėjo, kad jų, kaip žemės sklypo ir gyvenamojo namo savininkų, teisės yra pažeidžiamos, nes atsakovės valdomame žemės sklype jos darbuotojai, galbūt ir klientai, interesantai nuolat rūko, o rūkalų dūmai sklinda į ieškovų žemės sklypą ir namą, todėl ieškovai negali tinkamai naudotis šiais nekilnojamaisiais daiktais pagal paskirtį dėl savo sveikatai kylančios grėsmės.

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad byloje kilo ginčas dėl antrosios negatorinio ieškinio tenkinimo sąlygos – ieškovų nuosavybės teisės pažeidimo – egzistavimo. Pažymėjo, kad tiek ieškovai, kaip žemės sklypo ir jame esančio gyvenamojo namo savininkai, tiek atsakovė, kaip gretimo žemės sklypo ir jame esančio namo teisėta valdytoja, turi teisę naudotis jiems atitinkamai nuosavybės teise priklausančiais, kitu teisėtu pagrindu valdomais nekilnojamaisiais daiktais pagal paskirtį. Tačiau šios teisės įgyvendinimas neturi pažeisti kitų asmenų teisių ir laisvių. Tabako gaminių ir kitų rūkalų dūmų patekimas į žemės sklypą ir gyvenamąjį namą gali būti reikšmingas veiksnys, ribojantis galimybę naudotis šiais nekilnojamaisiais daiktais pagal paskirtį. Šiame kontekste aktualus Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintas fundamentalus nuosavybės neliečiamumo principas bei akcentuotinos Konstitucijos 53 ir 54 straipsnių nuostatos, be kita ko, įtvirtinančios valstybės pareigą rūpintis žmonių sveikata, valstybės ir kiekvieno asmens pareigą saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių, įpareigojančios valstybę užtikrinti žmonių teises į sveiką ir švarią aplinką. Atsižvelgtina ir į Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnį, kuriame, be kita ko, įtvirtinta asmens teisė į būsto neliečiamybę, ir į Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją, kurioje yra atskleistas platesnis šios teisės turinys, nurodant, kad asmuo turi teisę į būsto neliečiamybės gerbimą, reiškiančią ne tik teisę į atitinkamą plotą, bet ir teisę į ramų naudojimąsi juo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad reguliariai pasikartojančio, nuolatinio pobūdžio grupės žmonių rūkymo metu gali būti išskiriamas pakankamai didelis kiekis dūmų, todėl tokie veiksmai, priklausomai nuo to, kiek dažnai ir intensyviai jie yra atliekami, gali būti pripažįstami ribojančiais ieškovų teisę naudotis jiems priklausančiu žemės sklypu ir (ar) gyvenamuoju namu pagal paskirtį. Taigi šioje byloje teismai, spręsdami dėl ieškovų įrodinėjamos negatorinio ieškinio patenkinimo

sąlygos – jų kaip savininkų teisių pažeidimo – egzistavimo, be kita ko, turėjo nustatyti ir įvertinti aplinkybes, susijusias su atsakovės darbuotojų, klientų, interesantų rūkymo jos valdomame žemės sklype dažnumu ir intensyvumu, jų skleidžiamų tabako gaminių ir kitų rūkalų dūmų patekimu į ieškovo žemės sklypą ir gyvenamąjį namą. Taip pat kasacinis teismas nurodė, kad byloje pateikti faktinių aplinkybių konstatavimo protokolai yra susiję su konkrečiomis dienomis užfiksuota situacija šalių sklypuose, tai tik vieni iš byloje pateiktų įrodymų. Ieškovai įrodinėjo, kad rūkoma nuolat, todėl apeliacinės instancijos teismas neturėjo apsiriboti tik dviejų faktinių aplinkybių konstatavimo protokolų bei ieškovo pateiktų fotonuotraukų ištyrimu ir įvertinimu, o turėjo ištirti ir įvertinti visus byloje surinktus įrodymus, be kita ko, ir susijusius su šalių elgesiu bei veiksmais (atkreipė dėmesį į tai, kad byloje yra duomenų apie rūkymo vietos atsakovės valdomame žemės sklype pakeitimus), ir remdamasis įrodymų visuma nuspręsti, ar tabako gaminių ir kitų rūkalų dūmai patenka į ieškovei priklausančią sklypą ir ieškovui priklausančią gyvenamąjį namą, ar tai vyksta nuolat, reguliariai, kokiu intensyvumu.

Remdamasis nurodytais argumentais kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo procesinį sprendimą ir perdavė bylą apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-44-701/2024

Dėl gyvenamojo namo rekonstravimo išlaidų atlyginimo

Ieškovė prašė teismo iškeldinti atsakovus iš jai nuosavybės teise priklausančio gyvenamojo namo. Atsakovai priešieškiniu prašė priteisti atsakovei iš ieškovės kompensaciją už nekilnojamojo turto – gyvenamojo namo vertės padidėjimą arba kompensaciją už atliktus nekilnojamojo turto statybos (remonto) darbus.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o priešieškinį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas paliko nepakeistą pirmosios instancijos teismo sprendimą. Teismai nustatė, kad atsakovė naudojosi ieškovės pastatais panaudos sutarties pagrindu. Ieškovei leidus jos sūnus ir atsakovė ieškovės gyvenamajame name atliko statinio rekonstravimo darbus, kuriems buvo būtinas pastato rekonstravimo projektas ir turėjo būti gautas statybos leidimas. Nei rekonstravimo projekto, nei statybos leidimo atsakovė neturi, t. y. atliktas pastato rekonstravimas yra savavališka statyba. Dėl šios priežasties teismai, nors ir nustatė sąlygas taikyti CK 6.501 straipsnio 1 dalį, nusprendė, kad priteisti atsakovei kompensaciją už atliktą pastato rekonstravimą nėra teisinio pagrindo.

Kasacinis teismas, remdamasis išdėstytais argumentais ir vadovaudamasi CPK 361 straipsnio 4 dalies 2 punktu, suformulavo tokią teisės aiškinimo ir taikymo taisyklę: CK 4.103 straipsnio 1 dalyje

nustatytas draudimas naudotis ar disponuoti (parduoti, padovanoti, išnuomoti ar pan.) statiniu (jo dalimi), kuris pastatytas savavališkai arba ne savavališkai, tačiau pažeidžiant statinio projekto sprendinius ar teisės aktų reikalavimus, taikomas ir tuo atveju, kai statinys yra neteisėtai rekonstruotas. Kol savavališkos statybos (rekonstravimo) padariniai nėra pašalinti Teritorijų planavimo, statybos ir žemės naudojimo valstybinės priežiūros įstatymo (toliau – TPSŽNVPJ) nustatyta tvarka, įteisinant atliktą statinio (jo dalių) rekonstravimą, tol negali būti sprendžiama dėl savininko teisių įgyvendinimo ir jo pareigų, be kita ko, pareigos kompensuoti už statinio pagerinimą, vykdymo.

Remdamasis nurodytais argumentais kasacinis teismas konstatavo, kad bylą nagrinėję teismai pagrįstai atmetė atsakovės reikalavimą priteisti iš ieškovės kompensaciją už jos gyvenamojo namo rekonstravimą, nes nėra išspręstas šio statinio savavališko rekonstravimo padarinių šalinimo klausimas, kuris pagal TPSŽNVPJ 14 straipsnio 5 dalį gali būti sprendžiamas įteisinant atliktą gyvenamojo namo rekonstravimą tik esant tam tikroms sąlygoms.

Kasacinis teismas, remdamasis nurodytais argumentais, apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-231-684/2024

Paveldėjimo teisė

Dėl notaro atsisakymo atlikti notarinį veiksmapagrįstumo vertinimo

Pareiškėja, kuri yra ketvirtos eilės palikėjo įpėdinė, skundu dėl notaro veiksmapgreipėsi į teismą ir prašė panaikinti notaro atsisakymą atlikti notarinį veiksmap– išduoti pareiškėjai paveldėjimo teisės į velionio turtą liudijimą, taip pat įpareigoti notarą atlikti šį notarinį veiksmap.

Bylą nagrinėję teismai pareiškėjos skundą atmetė, nusprenddami, kad notaras turėjo objektyvų pagrindą manyti, jog, esant pirmesnės eilės įpėdinių, ketvirtos eilės įpėdinei paveldėjimo teisės liudijimo pagal įstatymą išdavimas galbūt nebūtų teisėtas, todėl notaras šiuo atveju negalėjo pareiškėjai išduoti paveldėjimo teisės liudijimo pagal įstatymą.

Kasacinis teismas nurodė, kad tiek notaras, tiek bylą nagrinėję teismai nustatė, jog palikimo atsiradimo momentu palikėjas turėjo pirmesnės eilės įpėdinių – dukterį ir sutuoktinę, tačiau byloje taip pat nustatyta, kad jos įstatymo nustatyta tvarka į paveldėjimo santykius neįstojo, palikimo nepriėmė. Kadangi tiek palikimo nepriėmimas, tiek jo atsisakymas sukelia tas pačias teises pasekmes (CK 5.60 straipsnio 2 dalis), yra pagrindas konstatuoti, kad pareiškėja, kaip ketvirtos eilės

įpėdinė, yra laikoma priėmusia mirusio brolio turta, padavusi palikimo atsiradimo vietos notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo (CK 5.50 straipsnio 2 dalis).

Taip pat kasacinis teismas pažymėjo, kad palikimo priėmimo procedūra negali tęstis neapibrėžtą laiko tarpą. Kasacinio teismo vertinimu, bylą nagrinėję teismai netinkamai vertino palikimo nepriėmimo per įstatyme nustatytą terminą įtaką paveldėjimo teisiniams santykiams. Be to, kasacinis teismas pažymėjo, kad šiuo atveju yra svarbus ne pats pirmesnės eilės įpėdinių egzistavimo faktas, tačiau šių įpėdinių (ne)atliekami veiksmai siekiant priimti palikimą. Kasacinis teismas konstatavo, kad pirmesnės eilės įpėdinės, per įstatymo nustatytą terminą neatlikusios veiksmų palikimui priimti, teisę įgyti palikimą prarado. Tuo tarpu neišdavus paveldėjimo teisės liudijimo pareiškėjai, susidarytų teisinė bei faktinė situacija, kai neapibrėžtą laiką nebūtų galima nustatyti palikimą sudarančio turto priklausymo konkrečiam savininkui. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, jog, praėjus atitinkamam laikui, jei palikimo nepriima nė vienas įpėdinis, paveldimas turtas paveldėjimo teise pereina valstybei (CK 5.62 straipsnio 1 dalies 3 punktas), todėl įpėdiniai yra skatinami kuo greičiau priimti sprendimą dėl paveldimo turto.

Kasacinio teismo vertinimu, pareiškėjos pateikti dokumentai pagrindė, kad ji yra ketvirtos eilės palikėjo įpėdinė, kuri kreipėsi į notarą dėl mirusiojo palikimo priėmimo per įstatyme nustatytą terminą, ir kad pirmesnės eilės įpėdinės neatliko jokių veiksmų palikimui priimti. Byloje nenustatyta, kad pareiškėjos prašomo notarinio veiksmo atlikimas prieštarauja įstatymams ar neatitinka jų reikalavimų. Kasacinis teismas konstatavo, kad teismų nustatytų bylos aplinkybių visuma teikia pagrindą daryti išvadą, jog notaro atsisakyme atlikti notarinį veiksmą nenurodytos tokios aplinkybės, kurios būtų pakankamas pagrindas atsisakyti atlikti notarinį veiksmą – išduoti pareiškėjai paveldėjimo teisės liudijimą. Kasaciniam teismui tokį notaro atsisakymą pripažinus nepagrįstu, notaras įpareigotinas šį veiksmą atlikti teisės aktų nustatyta tvarka.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės ir pirmosios instancijos teismų procesinius sprendimus ir priėmė naują sprendimą – pareiškėjos skundą patenkino.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-226-943/2024

Sutarčių teisė

Dėl banko sąskaitos sutarties nutraukimo

Ieškovas prašė pripažinti atsakovo (banko) sprendimą vienašališkai nutraukti su ieškovu sudarytą banko sąskaitos sutartį neteisėtu ir jį panaikinti.

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad bendrojoje sutartyje įtvirtinus mokėjimo paslaugų teikėjo teisę vienašališkai nutraukti neapibrėžtam terminui sudarytą bendrąją sutartį, tačiau nenurodžius konkrečių atvejų, kada mokėjimo paslaugų teikėjas gali pasinaudoti tokia teise, mokėjimo paslaugų teikėjas vienašalio sutarties nutraukimo teise gali pasinaudoti tik esant svarbioms priežastims.

Pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos įstatymas (toliau – PPTFPĮ) suteikia teisę kredito įstaigai nutraukti dalykinius santykius su klientu dėl to, kad kredito įstaiga negali įvykdyti šiuo įstatymu įtvirtintų pareigų dėl pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos, todėl minėto įstatymo 9 straipsnio 18 dalyje ir 18 straipsnyje nurodyti pagrindai nutraukti dalykinius santykius su klientu gali būti pripažinti svarbia priežastimi nutraukti banko sąskaitos sutartį.

PPTFPĮ 9 straipsnio 18 dalyje įtvirtintas pagrindas nutraukti dalykinius santykius gali būti taikomas tik esant šioje normoje nurodytoms sąlygoms ir nėra siejamas su kredito įstaigos vidaus politikos ir vidaus kontrolės procedūrų taikymu. Dalykinių santykių nutraukimas yra kraštutinė priemonė, be to, banko sąskaitos sutartis yra viešoji sutartis, todėl ši norma negali būti aiškinama plačiai.

Siekdama nutraukti dalykinius santykius su klientu PPTFPĮ 18 straipsnyje įtvirtintu pagrindu, kredito įstaiga privalo pareikalauti iš kliento papildomos informacijos ir, tik klientui vengiant ar ją atsisakant pateikti arba jeigu pateikta informacija neatitinka tikrovės, arba jeigu nustatoma, kad sudaromu sandoriu ar finansine operacija plaunami pinigai ir finansuojamas terorizmas, kredito įstaiga turi teisę nutraukti su klientu dalykinius santykius, vadovaudamasi vidaus politikos ir vidaus kontrolės procedūromis.

Abiem atvejais kredito įstaigos taikomos priemonės, įskaitant ir sutarties nutraukimą, turi būti proporcingos kliento keliamai pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikai.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad bendradarbiavimo ir sąžiningumo principai įpareigoja kredito įstaigą, nutraukiant banko sąskaitos sutartį su klientu, ne tik informuoti jį apie tai, bet ir nurodyti sutarties nutraukimo priežastis. Klientui turi būti nurodyta informacija, kuri būtų pakankama sutarties nutraukimo priežastims identifikuoti, kartu nepažeidžiant PPTFPĮ 23 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto draudimo.

Apžvelgiamoje byloje iš nustatytų faktinių duomenų visumos teismai nustatė, kad atsakovo tyrimo išvados, jog ieškovo atlikti mokėjimai ar sudaryti sandoriai su vidiniame tyrime minimais juridiniais asmenimis yra įtartini PPTFPJ prasme, yra aiškiai nepagrįstos.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko galioti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-206-611/2024

Dėl pinigų perdavimo fakto įrodinėjimo, išdavus vekselį

Ieškovas prašė priteisti iš atsakovo skolą, remdamasis atsakovo (vekselio davėjo) išduotu neprotestuotinu paprastuoju vekseliu. Šiuo vekseliu atsakovas įsipareigojo sumokėti ieškoviui (vekselio turėtojui) skolos sumą per tam tikrą terminą. Ieškovas byloje įrodinėjo, kad vekselyje nurodyta suma yra atsakovui suteikta paskola, kuri pasibaigus sutartam terminui nebuvo grąžinta. Atsakovas byloje laikėsi pozicijos, kad jo surašytas ir pasirašytas vekselis tebuvo juodraštis, o jame nurodyta pinigų suma atsakovui nebuvo perduota.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, apeliacinės instancijos teismas – atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors įstatymo nustatyta tvarka nerealizuotas vekselis prarado vertybinio popieriaus galią, jis gali būti laikomas rašytiniu įrodymu, patvirtinančiu paskolos teisinius santykius. Paprastai paskolos dokumentuose turėtų būti atskirai, padarant atitinkamą įrašą, užfiksuotas paskolos sutarties dalyko perdavimo paskolos gavėjui faktas (pavyzdžiui, „<...> pinigų gavau <...>“, „<...> ši sutartis yra pinigų perdavimo–priėmimo aktas“), nes tai sudaro prielaidas sutarties šalims išvengti su tuo susijusių ginčų ateityje. Tačiau paskolos teisinių santykių egzistavimą gali patvirtinti ne vien tik formalių rašytinės sutarties reikalavimų laikymasis, bet ir įrodymų visumos vertinimas.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad aplinkybė, jog ieškovas vekselio išrašymo dieną perdavė jame nurodytą sumą grynaisiais pinigais atsakovui, konstatuota įvertinus ne tik liudytojo parodymus, bet ir kitus byloje esančius įrodymus: šalių paaiškinimus, patį vekselį kaip rašytinį įrodymą ir kitus netiesioginius rašytinius įrodymus, be kita ko, patvirtinančius, kad ieškovas turėjo lėšų tokio dydžio paskolai suteikti. Be to, kasacinis teismas pabrėžė, kad atsakovas pripažino užpildęs ir pasirašęs vekselį. Atsakovo išrašytame vekselyje nurodyta, jog pagal šį paprastąjį vekselį atsakovas privalo sumokėti skolos sumą ieškoviui. Atsakovas jau buvo įgijęs teisinį išsilavinimą tuo metu, kai išrašė ir pateikė ieškoviui minėtą vekselį, todėl jam neabejotinai turėjo būti suprantamos tokių veiksmų teisinės pasekmės. Vekselio originalas liko pas ieškovą. Atsakovas byloje laikėsi pozicijos, kad jo

surašytas ir pasirašytas vekselis tebuvo juodraštis, tačiau byloje nenustatyta, jog atsakovas tuo pagrindu prašė ieškovo grąžinti ar sunaikinti išrašytą vekselį.

Atsižvelgdamas į tai kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisykles, nes nepagrįstai nusprendė, jog paskolos sutarties sudarymo faktas grindžiamas vien liudytojo parodymais. Kasacinio teismo vertinimu, pirmosios instancijos teismas, remdamasis įrodymų visuma, pagrįstai konstatavo, kad ieškovas suteikė atsakovui paskolą, o duomenų, patvirtinančių, jog atsakovas šią paskolą grąžino, byloje nėra.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą panaikino ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-212-381/2024

Civilinė atsakomybė

Dėl įrodinėjimo taisyklių taikymo, sprendžiant vadovo civilinės atsakomybės už priimtus verslo sprendimus klausimą

Ieškovė (bendrovė) prašė teismo priteisti žalos atlyginimą iš atsakovo (buvusio ieškovės direktoriaus), tvirtindama, kad dėl vadovo priimtų verslo sprendimų ir ieškovės vardu sudarytų sutarčių ji patyrė žalą.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, padarydamas išvadą, kad atsakovas priėmė verslo sprendimus nepažeisdamas fiduciarinių pareigų – teisėtai, sąžiningai, nesupainiojęs savo ir bendrovės interesų bei akivaizdžiai neviršijęs protingos komercinės rizikos. Apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir ieškinį tenkino iš dalies, konstatuodamas, kad buvęs bendrovės vadovas pažeidė fiduciarinę rūpestingumo pareigą, nes jis neįrodė, jog paslaugos bendrovei pagal sudarytas sutartis faktiškai buvo teikiamos.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, sprendžiant dėl civilinės atsakomybės bendrovės vadovui taikymo, visų pirma, taikoma prezumpcija, jog bendrovės vadovas, priimdamas verslo sprendimą, veikė *bona fide* (geriausiai bendrovės, kuriai jis vadovauja, interesais). Antra, ši prezumpcija gali būti paneigiama įrodant, kad bendrovės vadovas, priimdamas verslo sprendimą, veikė pažeisdamas fiduciarines pareigas. Trečia, fiduciarinių pareigų pažeidimo faktą turi įrodyti asmuo, reiškiantis reikalavimą taikyti bendrovės vadovui civilinę atsakomybę.

Apžvelgiamoje byloje teismų nebuvo nustatyta, jog atsakovas priėmė ginčo verslo sprendimus, prieš tai nesusipažinęs su visa reikiama informacija, konkretaus verslo specifika ir

ypatumais Rusijos Federacijoje, neįvertinęs priimtų sprendimų galimų pasekmių siekiamos ekonominės naudos bendrovei kontekste. Taip pat byloje nenustatyta, jog atsakovas veikė interesų konflikto sąlygomis, nesąžiningai, nelojaliai ir akivaizdžiai viršydamas normalios ūkinės komercinės rizikos ribas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą panaikino ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-199-381/2024

Dėl žalos padarymo vietos

Ieškovė kreipėsi į teismą su ieškiniu, prašydama priteisti iš atsakovo žalą, kurią ji patyrė atsakovui neteisėtai pasinaudojus Europos sveikatos draudimo kortele (toliau – ESDK), atlyginimą. Ginčas dėl tarptautinio teisingumo kilo tuomet, kai asmuo (atsakovas), nebūdamas draustas privalomuoju sveikatos draudimu Lietuvoje, pasinaudojo Lietuvoje išduota ESDK gydytis Vokietijoje ir šias suteiktą sveikatos paslaugų išlaidas apmokėjusi ieškovė kreipėsi į teismą dėl žalos atlyginimo.

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį paliko nenagrinėtą, nusprendę, kad ieškovė su ieškiniu dėl žalos atlyginimo atsakovui, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta yra Vokietijoje, turi kreiptis į šios valstybės teismus.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad ieškovės buveinė yra Lietuvos Respublikoje, o atsakovo gyvenamoji vieta – Vokietijos Federacinėje Respublikoje. Abi valstybės yra Europos Sąjungos valstybės narės, ieškovė ir atsakovas yra skirtingose Europos Sąjungos valstybėse narėse, todėl vertino, ar taikytinas 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – Reglamentas „Briuselis Ibis“), nustatant ieškovės reikalavimo teisingumą.

Nagrinėjamoje byloje ieškovės ieškinys grindžiamas tuo, kad atsakovas pažeidė CK 6.263 straipsnio 1 dalyje nustatytą pareigą laikytis tokių elgesio taisyklių, kad savo veiksmais nepadarytų kitam asmeniui žalą, kurią, remiantis šio straipsnio 2 dalimi, privalo visiškai atlyginti. Ieškovė įrodinėjo, kad atsakovas, neturėdamas apdraustojo privalomuoju sveikatos draudimu statuso Lietuvoje, pateikė buvimo vietos įstaigai ESDK ir dėl neteisėto veiksmo gavo nemokamas medicinos paslaugas, nes už jas buvo kompensuota iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų. Taip pat reikalavimas grindžiamas CK 6.280 straipsnio 1 dalimi, kurioje įtvirtinta asmens, atlyginusio kito asmens padarytą žalą, regresio (atgręžtinio reikalavimo) teisė gauti iš padariusio žalą asmens tokio dydžio, kiek sumokėjo, žalą atlyginimą.

Kadangi atsakovas pasinaudojo ESDK tuomet, kai jis nebuvo draudžiamas privalomuoju sveikatos draudimu, kasacinis teismas pripažino, kad ieškovės ir atsakovo nesieja privalomojo sveikatos draudimo teisiniai santykiai. Įvertinęs ieškovės nurodomas faktines aplinkybes, kuriomis grindžiamas reikalavimas, kasacinis teismas padarė išvadą, kad pareikštas reikalavimas kilęs iš delikto. Taigi šioje byloje nagrinėjamas ginčas priskirtinas civilinėms ir komercinėms byloms, kurių teisingumui nustatyti taikytinos Reglamento „Briuselis Ibis“ nuostatos, ir šis ginčas nepatenka į Reglamento „Briuselis Ibis“ 1 straipsnio 2 dalies c punkte įtvirtintą išimtį.

Reglamento „Briuselis Ibis“ 7 straipsnyje yra nustatyti specialieji jurisdikcijos pagrindai. Nagrinėjamoje byloje aktuali minėto straipsnio 2 punkto nuostata, įtvirtinanti, jog asmeniui, kurio nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra valstybėje narėje, ieškinys kitoje valstybėje narėje gali būti pareikštas bylose dėl civilinės teisės pažeidimų, delikto arba kvazidelikto – vietos, kurioje įvyko ar gali įvykti žalą sukėlęs įvykis, teismuose.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į tai, kad ESDK atsakovui buvo išduota Lietuvoje, pasibaigus privalomajam atsakovo sveikatos draudimui Lietuvoje atsakovas ESDK negrąžino ieškovei, jo gydymo išlaidos buvo apmokėtos iš Lietuvoje buveinę turinčios teritorinės ligonių kasos biudžeto, nusprendė, kad žalą sukėlęs įvykis pasireiškė Lietuvoje, todėl, remiantis Reglamento „Briuselis Ibis“ 7 straipsnio 2 punktu, ginčas teisingas Lietuvos teismams.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartis panaikino ir ieškinio priėmimo klausimą perdavė iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui (CPK 360 straipsnis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-234-611/2024

Civilinio proceso teisė

Dėl trečiųjų asmenų teisės į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą

Byloje sprendžiant ginčą dėl savavališkos statybos akto ir privalomojo nurodymo pašalinti savavališkos statybos padarinius pripažinimo neteisėtais bei jų panaikinimo, ginčo šalys sudarė taikos sutartį, joje, be kita ko, susitardamos savavališkos statybos padarinius pašalinti per 18 mėnesių terminą. Tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, su taikos sutartimi nesutiko. Pirmosios instancijos teismas šalių taikos sutartį patvirtino ir bylą nutraukė. Šalims taikos sutartyje susitarus, kad nėra atlyginamos jų patirtos bylinėjimosi išlaidos advokato pagalbai apmokėti, teismas bylinėjimosi išlaidų, taip pat patirtų ir trečiųjų asmenų, atlyginimo nepriteisė.

Apeliacinės instancijos teismas, pritardamas pirmosios instancijos teismui, be kita ko, pažymėjo, kad teisinis reguliavimas tretiesiems asmenims pareigos teikti atsiliepimą į ieškovės ieškinį ir dalyvauti nagrinėjant bylą nenustatė, šias savo teises jie įgyvendino savo nuožiūra.

Pasisakydamas dėl trečiųjų asmenų, nepareiškiančių savarankiškų reikalavimų, teisės į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, kasacinis teismas išaiškino, kad, nors CPK 94 straipsnis nedetalizuoja, kaip turėtų būti sprendžiamas trečiųjų asmenų, nepareiškiančių savarankiškų reikalavimų, patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas, tai nereiškia, kad asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, tokios teisės neturi ir kad teismui nėra pagrindo spręsti šių asmenų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimo. Todėl trečiųjų asmenų, nepareiškiančių savarankiškų reikalavimų, patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas turėtų būti sprendžiamas pagal bendrąsias taisykles, reglamentuojančias bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, t. y. pagal CPK 93 straipsnį, kartu atsižvelgiant į taikos sutarties instituto ypatumus. Teismas šį klausimą turi išspręsti nutartyje dėl taikos sutarties patvirtinimo pagal CPK taisykles taip, kaip šis klausimas būtų sprendžiamas teismui priėmus sprendimą, atitinkantį taikos sutarties sąlygas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai netenkino trečiųjų asmenų atskirojo skundo dėl bylinėjimosi išlaidų ir neišsprendė jų prašymo atlyginti patirtas bylinėjimosi išlaidas, todėl dėl šios dalies bylą perdavė nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-218-1075/2024

Dėl civilinės bylos sustabdymo, kai susijusi byla nagrinėjama investiciniame arbitraže

Pirmosios instancijos teismas sustabdė civilinės bylos pagal Lietuvos valstybės, atstovaujamos Energetikos ministerijos, ieškinį Prancūzijos energetikos grupei ir kitiems atsakovams dėl žalos atlyginimo priteisimo nagrinėjimą, kol bus išnagrinėti Tarptautiniame investicinių ginčų sprendimo centre (toliau – ICSID) ir Stokholmo prekybos rūmų arbitražo institute (toliau – SCC) nagrinėjami ginčai.

Apeliacinės instancijos teismas pagrindo stabdyti bylą dėl SCC nagrinėjamos arbitražo bylos nenustatė, tačiau pritarė pirmosios instancijos teismui, kad bylos nagrinėjimas stabdytinas, kol bus išspręsta ICSID byla, kurioje nagrinėjamas „Veolia“ įmonių grupės reikalavimas Lietuvos Respublikai dėl žalos atlyginimo pažeidus Dvišalę investicijų sutartį.

Kasacinis teismas nurodė, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas laikosi nuoseklios pozicijos dėl investicinių arbitražų tarp Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybių narių negalimumo. Ši pozicija grindžiama tuo, jog ES valstybės narės įsipareigojimai pagal Sutartį dėl ES veikimo užtikrinti ES teisinės sistemos autonomiją turi viršenybę prieš valstybių narių tarpusavio tarptautinius įsipareigojimus. Be to, ES valstybės narės 2020 m. gegužės 5 d. pasirašė Susitarimą dėl dvišalių investicijų sutarčių nutraukimo, kuriuo sutarė, kad investicinių ginčų sprendimas arbitraže tarp ES valstybių narių pagal dvišales investicijų apsaugos sutartis nėra ir nebuvo galimas nuo įstojimo į ES momento, ir įsipareigojo prašyti nacionalinių teismų atidėti ar panaikinti atitinkamus arbitražo sprendimus arba jų nepripažinti ir neužtikrinti jų vykdymo.

Kaip išaiškino kasacinis teismas, tai reiškia, kad ES valstybės narės negali pripažinti ir vykdyti arbitražo sprendimų, priimtų pagal ES vidaus dvišales investicijų sutartis, nes tai prieštarautų ES teisės viršenybės principui. Dėl to tarp ICSID bylos ir sustabdytos civilinės bylos negali būti nustatyta prejudicinio ar kitokio privalomojo ryšio, nes ICSID sprendimas šiuo atveju pagal ES teisę negalės sukelti teisinių padarinių ir būti vykdomas Lietuvos Respublikos teritorijoje. Lietuvos Respublikos teismas privalo užtikrinti ES teisės viršenybę ir autonomiją, todėl negali remtis ICSID procesu, kuris gali prieštarauti ES teisei. Atitinkamai ICSID byloje nustatytos faktinės aplinkybės neturės prejudicinės reikšmės nagrinėjamoje civilinėje byloje, o jų teisinis vertinimas negalės turėti įtakos nacionaliniam teismui sprendžiant civilinę bylą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartis ir prašymą sustabdyti civilinės bylos nagrinėjimą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-214-403/2024

Fizinių asmenų bankrotas

Dėl Valstybinės mokesčių inspekcijos finansinio reikalavimo (ne)nurašymo baigus fizinio asmens bankroto procesą

Pareiškėjas (bankrutavęs fizinis asmuo) apeliacinės instancijos teismui apskundė pirmosios instancijos teismo nutartį baigti pareiškėjo bankroto bylą dėl to, kad šioje nutartyje teismas paliko

nenurašytą Valstybinės mokesčių inspekcijos finansinį reikalavimą. Apeliacinės instancijos teismas pareiškėjo atskirąjį skundą atmetė ir pirmosios instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Teismai vadovavosi Fizinių asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABĮ) 29 straipsnio 7 dalies nuostata, kurioje įtvirtinta išimtis, jog, baigus fizinio asmens bankroto procesą, nenurašomi reikalavimai, kurie kyla iš fizinio asmens pareigos sumokėti valstybei baudas, paskirtas už fizinio asmens padarytus kitų įstatymų, taip pat ir Mokesčių administravimo įstatymo, pažeidimus. Šią nuostatą įtvirtinęs FABĮ 29 straipsnio 7 dalies pakeitimas buvo padarytas 2021 m. birželio 29 d. FABĮ pakeitimo įstatymu Nr. XIV-451, kurio 13 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad 9 straipsnio 1 dalyje išdėstyta FABĮ 29 straipsnio 7 dalies redakcija taikoma ir fizinių asmenų bankrotams, pradėtiems ir nebaigtiems iki šio įstatymo įsigaliojimo.

Kasacinis teismas, kilus abejonių dėl paminėtos FABĮ pakeitimo įstatymo nuostatos atitikties Konstitucijai, sustabdė bylos nagrinėjimą ir kreipėsi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą.

Konstitucinis Teismas 2024 m. balandžio 24 d. nutarimu pripažino, kad FABĮ pakeitimo įstatymo Nr. XIV-451 13 straipsnio 5 dalis tiek, kiek pagal ją FABĮ 29 straipsnio 7 dalies (2021 m. birželio 29 d. redakcija) nuostata, pagal kurią baigus fizinio asmens bankroto procesą nenurašomi reikalavimai, kylantys iš fizinio asmens pareigos sumokėti valstybei baudas, paskirtas už fizinio asmens padarytus kitų įstatymų pažeidimus, taikoma ir iki šio įstatymo įsigaliojimo pradėtiems ir nebaigtiems fizinių asmenų bankrotams, prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į šį Konstitucinio Teismo nutarimą ir jame pateiktą išaiškinimą, kad fizinio asmens bankroto procesą inicijuojantis asmuo turi teisę pagrįstai tikėtis, jog bus sudarytos sąlygos atkurti jo mokumą būtent pagal tas skolinių įsipareigojimų pobūdį apibrėžiančias taisykles, kurios galiojo jam inicijuojant bankroto procesą, konstatavo, kad, sprendžiant likusių nepatenkintų kreditorių reikalavimų nurašymo klausimą, šioje byloje turi būti taikomas teisinis reguliavimas, galiojęs pareiškėjo bankroto bylos iškėlimo metu. Pagal pareiškėjo bankroto bylos iškėlimo metu galiojusį teisinį reguliavimą ir jį aiškinančią kasacinio teismo praktiką, kreditorių reikalavimai, kylantys iš fizinio asmens pareigos sumokėti baudas, paskirtas mokesčių administratoriaus Mokesčių administravimo įstatymo pagrindu, prie reikalavimų, kurie nėra nurašomi baigus fizinio asmens bankroto procesą, nebuvo priskirti, todėl bylą nagrinėję teismai nepagrįstai Valstybinės mokesčių inspekcijos reikalavimo dalį, kurią sudarė gyventojų pajamų mokesčio bauda ir privalomojo sveikatos draudimo įmokos bauda, pripažino nenurašytina.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutarties atitinkamą dalį panaikino ir priėmė naują sprendimą, kuriuo pirmosios instancijos teismo nutarties dalį dėl Valstybinės mokesčių inspekcijos reikalavimo pakeitė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-181-823/2024

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt